

Göçmen Ergenlerde Algılanan Ayrımcılık ve İçselleştirme Belirtileri: Sistematiik Derleme

Perceived Discrimination and Symptoms of Internalization in Migrant Adolescents: A Systematic Review

 Onat Yetim¹

¹Toros Üniversitesi, Mersin

ÖZ

Bu çalışma, göçmen ergenlerde algılanan ayrımcılık ile içselleştirme belirtileri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmaları sistematiik olarak derlemeyi amaçlamaktadır. Sistematiik tarama, Google Scholar ve PubMed veri tabanlarında yürütölmüş; Ocak 1993 ile Mayıs 2025 arasında yayımlanan çalışmalar değeriendirilmiştir. Arama stratejisinde "immigrant adolescents", "migrant youth", "refugee adolescents", "perceived discrimination" ve "internalizing symptoms" anahtar kelimeleri Boolean operatörleriyle birlikte kullanılmıştır. Tarama sonucunda 198 çalışmaya ulaşılmış; tekrar eden 37 çalışma çıkarıldıktan sonra kalan 161 çalışmanın başlık ve özetleri incelenmiş, dahil etme kriterlerini karşılamayan 64 makale elenmiştir. Tam metin incelenen 97 çalışmadan 69'u çeşitli nedenlerle dışlanmış, 28 çalışma analize dahil edilmiştir. İncelenen araştırmalar ABD, Kanada, Avrupa ve Avustralya ve Türkiye'de yürütölmüştür. Bulgular, algılanan ayrımcılığın depresyon, anksiyete, psikosomatik belirtiler, obsesif-kompulsif bozukluk ve travma sonrası stres bozukluğu gibi içselleştirici psikopatolojilerle anlamlı ve güçlü bir ilişki gösterdiğini ortaya koymuştur. Ayrıca benlik saygısı, ailecilik, ayrımcılığın bilişsel değeriendirilmesi ve sosyoekonomik statü gibi aracı; etnik kimlik, kültürlenme, aile desteğı, geleneksel aile değeri, yaş ve transkültürel kimlik gibi düzenleyici değerişkenlerin bu ilişkide önemli rol oynadığı belirlenmiştir. Bu bulgular, ayrımcılık deneyimlerinin göçmen ergenlerin ruh sağlığı açısından ciddi bir risk faktörü olduğunu ve önleyici ruh sağlığı politikalarının geliştirilmesinde dikkate alınması gerektiğini göstermektedir.

Anahtar sözcükler: Algılanan ayrımcılık, içselleştirme, etnik kimlik, kültürlenme, göçmen ergenler

ABSTRACT

This study aims to systematically review research examining the relationship between perceived discrimination and internalization symptoms in immigrant adolescents. A systematic search was conducted in the Google Scholar and PubMed databases; studies published between January 1993 and May 2025 were evaluated. The search strategy used the keywords "immigrant adolescents," "migrant youth," "refugee adolescents," "perceived discrimination," and "internalizing symptoms" together with Boolean operators. The search yielded 198 studies; after removing 37 duplicate studies, the titles and abstracts of the remaining 161 studies were reviewed, and 64 articles that did not meet the inclusion criteria were excluded. Of the 97 studies whose full text was reviewed, 69 were excluded for various reasons, and 28 studies were included in the analysis. The studies reviewed were conducted in countries such as the US, Canada, Europe, Türkiye and Australia. The findings revealed that perceived discrimination showed a meaningful and strong relationship with internalizing psychopathologies such as depression, anxiety, psychosomatic symptoms, obsessive-compulsive disorder, and post-traumatic stress disorder. Mediating variables such as self-esteem, family cohesion, cognitive appraisal of discrimination, and socioeconomic status, as well as moderating variables such as ethnic identity, acculturation, family support, traditional family values, age, and transcultural identity, were found to play an important role in this relationship. These findings indicate that experiences of discrimination are a serious risk factor for the mental health of immigrant adolescents and should be taken into account in the development of preventive mental health policies.

Keywords: Perceived discrimination, internalization, ethnic identity, acculturation, immigrant adolescents

Giriş

Göçmen ergenlerin uyumu ve yaşam biçimleri, son yıllardaki araştırma eğilimlerinin ve politik söylemin odak noktası haline gelmiştir (Canino ve Spurlock 2000, Vedder ve van Geel 2012, Brown 2017). Çeşitli göçmen gruplarının göç deneyimleri farklılık gösterse de, genel olarak göçmenler yerleşik gruplarla etkileşimlerinde olumsuzluklarla karşı karşıya kalabilmektedir (Bhugra ve Becker 2005, Yetim 2022). Göçmenler çoğunlukla hedef ülkenin kültürüyle tam bir uyum içerisinde olmayan becerilere, sınırlı çalışma izinlerine sahip olup; sosyal, ekonomik ve sağlık kaynaklarına farklı şekillerde erişmekte ve yerel halkla bütünlüşme ile yerleşme süreçlerinde önemli engellerle karşılaşmaktadır (Adadeji ve Bulinger 2019, Rogne ve ark. 2019). Ayrıca göçmenler 'artan insani krizin mağduru olan bireyleri' veya 'istikrarsızlık yaratan unsurlar' gibi olumsuz algılara da maruz kalmaktadır (De Haas 2008, Schapendonk 2012).

Göçmen ergenlerin okul ve sosyal ilişkilerinde maruz kaldıkları ayrımcılık deneyimlerinin kişisel gelişim ve akademik başarı üzerinde olumsuz etkileri bulunmaktadır (Brown ve Chu 2012, Oxman-Martinez ve ark. 2012, Brown 2015). Örneğin, Benner ve arkadaşları (2018) göçmen ergenlerde ırk, toplumsal cinsiyet, psikolojik iyi oluş ve algılanan ayrımcılığı konu alan 214 makaleyi sistematik olarak inceleyerek, gençlerde ayrımcılık algılarının artmış sosyo-duygusal sıkıntı düzeyleri, düşük akademik performans ve riskli sağlık davranışları ile anlamlı ilişkiler gösterdiğini saptamışlardır. Benzer bir şekilde, Bilgin (2017) OECD ülkelerinde yaşayan göçmenlerin algıladıkları ayrımcılık ile içselleştirme belirtileri arasındaki ilişkiye yönelik 16 makale temelinde sistematik bir derleme çalışması gerçekleştirilerek anlamlı bulgulara ulaşılmıştır.

Ayrımcılık, bireyin belirli bir grup üyeliği nedeniyle maruz kaldığı haksız muamele, olumsuz tutumlar ve davranış eğilimleri olarak tanımlanmaktadır (Dovidio ve ark. 2010). Olumsuz değerlendirmelere konu olan grup üyelikleri ırk, etnisite, doğum yeri, sosyoekonomik statü, cinsel yönelim veya fiziksel/zihinsel kapasite düzeyi gibi çeşitli bireysel özellikler olabilmektedir (Brown ve Bigler 2005). Ayrımcılık doğrudan dış gruplara yönelik düşmanlık gösterme şeklinde tezahür edebildiği gibi, diğer gruplara dezavantajlı koşullar yaratarak kendi grubunu kayırma biçiminde de ortaya çıkabilmektedir.

Algılanan ayrımcılık, bireyin ayrımcılık hedefi olma durumunu deneyimlemesi veya bu durumu algılaması sürecini kapsamaktadır (Paradies 2006). Ancak gençler açısından nesnel ve algılanan ayrımcılık deneyimleri arasında farklılık bulunabilmektedir. Bazı araştırmacılar nesnel ayrımcılığın değerlendirilmesinde algılanan ayrımcılığın zayıf bir gösterge olabileceğini ifade etmişlerdir (Han 2014). Örneğin, nesnel olarak ayrımcı bir davranışın bulunmadığı durumlarda bazı göçmen ergenler, diğerlerinin ayrımcılık dışı eylemlerini ayrımcı olarak yorumlayabilmektedir. Dolayısıyla nesnel geçerliliği olmayan durumlarda dahi göçmen ergenlerin olumsuz olayları ayrımcı olarak algılaması ve bu algının ruh sağlığını etkilemesi mümkün olmaktadır (Lazarus ve Folkman 1984).

Algılanan ayrımcılık, kişinin dış grup üyeleri tarafından dışlandığını veya reddedildiğini hissetmesi olarak kavramsallaştırılmaktadır (Schmitt ve ark. 2014). Göçmen ergenlerin hedef ülkeye uyum sağlama sürecinde en sık karşılaştıkları zorluklardan biri, yerleşik toplumdan algıladıkları ayrımcılık deneyimleridir (Alegria ve ark. 2008, Rios-Salas ve Larson 2015). Ergenlik döneminin sosyal ilişkilere yüksek duyarlılık gösterilen ve diğer bireylerin ergen hakkındaki algılarının kritik önem taşıdığı bir gelişimsel evre olması nedeniyle, ayrımcılık deneyimleri ergenin ruh sağlığı açısından anlamlı düzeyde olumsuz etkilere sahip olmaktadır (Rogers-Sirin ve Gupta 2012). Göçmenlerin ayrımcılık algıları orta çocukluk döneminden ergenliğe geçişle birlikte dramatik bir artış göstermektedir (Brody ve ark. 2006, Greene ve ark. 2006).

Çocukluk dönemine kıyasla ergenler, artan bilişsel ve sosyal becerileri sayesinde sosyal süreçleri anlamlandırmada daha yetkin hale gelmektedir. Bu nedenle ergenler ayrımcılık algılarını daha net bir şekilde değerlendirebilmektedir. Ergenlik döneminde gençler özellikle algılanan ayrımcılık konusunda hassasiyet geliştirmekte olup, bu süreçte üç temel aşama önem taşımaktadır. İlk olarak, çeşitli bilişsel süreçler aracılığıyla genç kendisini belirli bir gruba ait olarak kategorize etmektedir. Ayrımcılığın kaynağı, ergenin okul ortamı gibi yakın çevresinden yönetsel ve kamusal alanlar gibi uzak çevrelerine kadar geniş bir yelpazede yer alabilmektedir (Rios-Salas ve Larson 2015). Okul ortamı, ergen açısından akran ilişkileri ve öğretmen-öğrenci etkileşimleri gibi çeşitli ilişki türlerini deneyimleme ve ilişki sıklığı bakımından kritik bir

yaşam alanını oluşturmaktadır. Bununla birlikte, tüm kamusal alanlar ve bu alanlarda deneyimlenen yaşam pratikleri de ergenin ayrımcılık algısı geliştirmesinde önemli rol oynamaktadır.

Göçmen ergenlerde ayrımcılık deneyimlerinin ruh sağlığı üzerindeki etkilerini analiz etmek için ruh sağlığı sonuçlarının sınıflandırılması kritik önem taşımaktadır. Bu bağlamda ruh sağlığı sonuçları olumlu ve olumsuz olmak üzere iki temel kategoride değerlendirilmektedir. Olumsuz ruh sağlığı sonuçları duygusal stres veya sıkıntı; olumsuz duygulanım; depresyon bozuklukları; obsesif-kompulsif bozukluk; psikosomatizasyon; anksiyete bozuklukları gibi unsurları kapsamaktadır. Olumlu ruh sağlığı sonuçları ise benlik saygısı, yaşam doyumu/kişisel tatmin düzeyi, yaşam kalitesi; psikolojik iyi oluş ve olumlu duygulanım gibi bileşenleri içermektedir (Paradies 2006).

Algılanan ayrımcılık, göçmen ergenlerin hem fiziksel sağlığı hem de ruh sağlığı üzerinde olumsuz etkilere neden olmaktadır (Williams ve ark. 2003, Paradies 2006, Pascoe ve Smart Richman 2009). Pascoe ve Smart Richman (2009) tarafından 192 çalışmanın dahil edildiği sistematik derlemede, ayrımcılığın olumsuz etkilerinin ruh sağlığı üzerinde fiziksel sağlığa kıyasla daha belirgin olduğu saptanmıştır. Ayrıca maruz kalınan ayrımcılığın tüm etnik göçmen ergen gruplarında, her iki cinsiyette de olumsuz ruh sağlığı sonuçlarını yordayan en güçlü öngörücü olduğu belirlenmiştir (Berry ve ark. 2006, Pascoe ve Smart Richman 2009). 328 makaleyi kapsayan bir diğer meta-analiz çalışmasında (Schmitt ve ark. 2014), yetişkinlere kıyasla 18 yaş ve altındaki çocuk ve ergenlerde algılanan ayrımcılığın ruh sağlığı üzerinde daha belirgin olumsuz etkilerinin bulunduğu ortaya konmuştur. Artan depresyon, duygusal stres ve sıkıntı, anksiyete ve psikosomatizasyon belirtileri dahil olmak üzere algılanan ayrımcılığın olumsuz etkileri genellikle içselleştirme bozukluklarıyla gözlenmektedir (Williams ve ark. 2003, Paradies 2006).

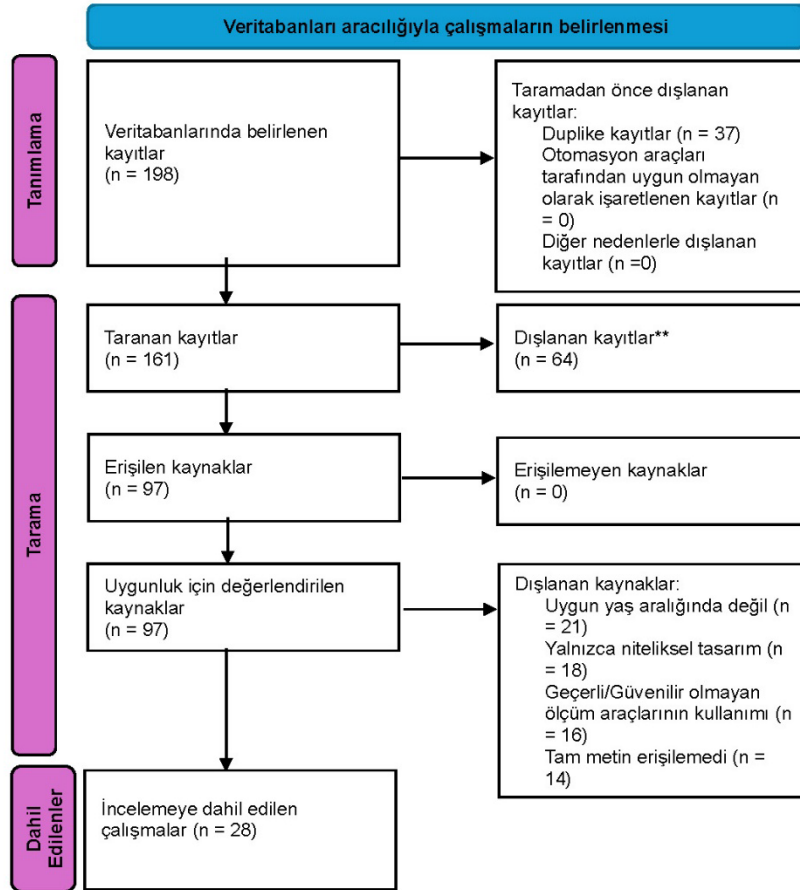
Ayrımcılık konusunda gerçekleştirilen araştırmalar, göçmen ergenlerin ayrımcılık yaşantılarının okul ortamında ve sağlık hizmeti alma esnasında yoğunlaştığını ortaya koymaktadır. Bu yaşantılar akran düzeyinde sosyal dışlanma ve zorbalığa maruz kalma (Brown ve Chu 2012), öğretmen veya okul yönetimi düzeyinde eşit olmayan, adaletsiz muamele görme (Brown 2015) ve genel anlamda günlük yaşamda göçmen karşıtı tutumlar (Rong ve Brown 2002) şeklinde olabilmektedir. Gençlerin deneyimlediği ayrımcılık yaşantıları temel olarak iki kategoride tanımlanmaktadır. İlk kategori 'izole ayrımcılık'tır. Bu ayrımcılık türü algılanan belirli olaylara bağlı olup, zaman veya bağlam açısından süreklilik veya sıklık göstermemektedir (Major ve ark. 2002). İkinci kategori ise 'yaygın ayrımcılık'tır. Bu kategori sistematik, kalıcı, birikimli ve süregelen olayların ayrımcılık olarak yaygın bir şekilde algılanmasını içermektedir (Schmitt ve Branscombe 2002).

Literatür, algılanan yaygın ayrımcılığın algılanan izole ayrımcılığa kıyasla içselleştirme ve dışsallaştırma belirtileriyle daha güçlü bir şekilde ilişkili olduğunu ortaya koymuştur (Schmitt ve Branscombe 2002, Schmitt ve ark. 2003). Algılanan yaygın ayrımcılığın toplumdaki çoğunluk grup tarafından daha fazla reddedilme ve dışlanma getirdiği ve psikolojik stres tepkilerinin artmasına neden olduğu belirtilmektedir (Pascoe ve Smart Richman 2009). Bu doğrultuda yaygın ayrımcılığa bağlı artan psikolojik stres tepkileri, özellikle içselleştirici belirtiler olmak üzere göçmen ergenin ruh sağlığı üzerinde olumsuz etkilere sahip olmaktadır (Branscombe ve ark. 1999).

Ayrımcılık tekil ya da yaygın olmasının yanı sıra, hem bireye hem de doğrudan sosyal grubun bütününe yönelebilmektedir (Rios-Salas ve Larson 2015, Schmitt ve ark. 2014). Bireye yönelen ayrımcılık 'kişisel ayrımcılık', tüm gruba yönelen ayrımcılık ise 'grup ayrımcılığı' olarak adlandırılmaktadır (Garcia Coll ve ark. 1996, Rios-Salas ve Larson 2015). Bazı araştırmacılara göre her iki ayrımcılık algısının da özellikle majör depresif bozukluk gibi içselleştirici bozukluklar olmak üzere göçmen ergenlerin ruh sağlığı üzerinde olumsuz etkileri bulunmaktadır (Garcia Coll ve ark. 1996, Edwards ve Romero 2008). Bununla birlikte göçmenler ve dezavantajlı gruplar, kişisel ayrımcılığı daha tehdit edici olarak değerlendirmekte ve kişisel ayrımcılığa maruz kalmanın yaşamları üzerinde daha süregelen olumsuz sonuçlar doğurduğunu düşünmektedir (Crosby 1984, Postmes ve ark. 1999). Ayrıca Schmitt ve arkadaşları (2014) tarafından gerçekleştirilen meta-analiz çalışması incelendiğinde, tüm azınlık ve göçmen gruplarında kişisel ayrımcılığın depresyon, sosyal veya yaygın anksiyete bozukluğu ve olumsuz duygulanım gibi içselleştirici ruh sağlığı sonuçlarıyla grup ayrımcılığına kıyasla daha güçlü ilişkiler sergilediği görülmektedir.

Alan yazında algılanan ayrımcılık ile içselleştirme belirtileri arasındaki ilişkide çeşitli aracı ve düzenleyici değişkenler bulunmaktadır (Cristini ve ark. 2011, Schmitt ve ark. 2014). Düzenleyici değişkenler, bağımsız ve bağımlı değişkenler arasındaki ilişkinin yönünü ve gücünü etkileyen faktörler olarak tanımlanmaktadır (Baron ve Kenny 1986). Aracı değişkenler ise algılanan ayrımcılık ile içselleştirici bozukluklar arasındaki ilişkiyi açıklayan ara mekanizmaları temsil etmektedir (Baron ve Kenny 1986). Düzenleyici ve aracı değişkenlerin analizinde, algılanan ayrımcılık ve içselleştirici bozukluklar ilişkisini açıklayan, olası koruyucu etkileri ve risk faktörlerini belirlemeye yönelik değişkenlerin saptanması temel hedef olmaktadır.

Bu çalışma, 1993-2025 yılları arasında yayımlanan ampirik araştırmalar temelinde göçmen ergenlerde algılanan ayrımcılık ile içselleştirme belirtileri arasındaki ilişkiyi sistematik biçimde incelemeyi amaçlamaktadır. İçselleştirme belirtileri ile algılanan ayrımcılık arasındaki karmaşık etkileşimlerin ve bu ilişkiyi etkileyen koruyucu faktörlerin derinlemesine analiz edilmesi, hem teorik anlayışımızı geliştirmek hem de kanıt temelli müdahale stratejileri oluşturmak açısından kritik önem taşımaktadır. Mevcut literatürde bu ilişkiye odaklanan araştırmaların büyük çoğunluğu kesitsel tasarımlar üzerinden yürütülmüş, genellikle yalnızca tek değişkenli ilişkiler raporlanmış ve aracı ile düzenleyici faktörler parçalı şekilde ele alınmıştır. Bu durum, elde edilen bulguların bütüncül biçimde yorumlanmasını ve uygulamaya aktarılmasını güçleştirmektedir. Bu yönüyle çalışma, hem kuramsal bilgi birikimini genişletme hem de göçmen gençlere yönelik ruh sağlığı hizmetlerinin planlanmasında kullanılabilecek bütüncül bir kanıt haritası sunmayı amaçlamaktadır.



Şekil 1. PRISMA akış şeması

Yöntem

Bu sistematik gözden geçirme çalışmasının temel amacı, göçmen ergenlerde algılanan ayrımcılık ile içselleştirici bozukluklar arasındaki ilişkiye dair mevcut bulguları bütüncül biçimde değerlendirmektir. Bu kapsamda, yalnızca doğrudan ilişkiler değil, aynı zamanda bu ilişkiye aracı veya düzenleyici etkide

bulunduğu bildirilen tüm değişkenler de sistematik olarak incelenmiştir. Böylece, göçmen ergenlerin algıladıkları ayrımcılığın içselleştirici bozukluklara yönelik kritik etkilerinin ortaya konması hedeflenmiştir. Çalışmaya dahil edilme süreci, Tablo 1'de ayrıntılı biçimde sunulan dahil etme ve dışlama ölçütleri doğrultusunda yürütülmüştür.

Tablo 1. Dahil etme ve dışlama kriterleri		
	Dahil etme kriterleri	Dışlama kriterleri
Örneklem	-10-22 yaş aralığındaki birinci, ikinci veya üçüncü kuşak, göç öncesinde veya göç edilen, hedef ülkede doğan sığınmacı, mülteci ve göçmen ergenleri içeren araştırmalar. -Herhangi bir kronik nörolojik veya fiziksel hastalığı bulunmayan göçmen ergenleri içeren araştırmalar.	-Birinci, ikinci veya üçüncü kuşak göçmen gençleri içermeyen çalışmalar. -10 yaşına kadar olan çocuklara veya yetişkinlere odaklanan, ergen yaş grubunu içermeyen çalışmalar. -Herhangi bir kronik nörolojik veya fiziksel hastalığı bulunan göçmen ergenleri içeren çalışmalar.
Araştırma Odağı	-Etnisite, ırk, kültür veya göçmen olma arka planı nedeniyle kişisel veya grup düzeyinde algılanan ayrımcılığı değerlendiren araştırmalar.	-Diğer nedenlerle algılanan ayrımcılığı değerlendiren çalışmalar. -Bütün göçmen popülasyonunu temsil etmeyen veya özellikli gruplara odaklanan çalışmalar.
Değişkenlerin Seçimi ve Ölçümü	-Algılanan ayrımcılığın bağımsız değişken, içselleştirici ruh sağlığı sonuçlarının bağımlı değişken olarak değerlendirildiği araştırmalar. -Algılanan ayrımcılığın ve içselleştirme belirtilerinin öz bildirime dayalı ölçüldüğü araştırmalar.	-Algılanan ayrımcılığın bağımlı değişken olarak değerlendirildiği çalışmalar. -Algılanan ayrımcılığın ampirik yollardan ölçülmediği veya deneysel olarak ölçüldüğü çalışmalar.
Araştırma Deseni ve Yayın Türü	-Google Scholar ve Pubmed gibi İngilizce online makale tarama motorlarında bulunan yayınlanmış makaleler. -Çalışmanın bütününe online erişimin sağlanabildiği tam metin makaleler. -Ampirik, niceliksel ya da nicel ve nitel, karma yöntemli araştırmalar.	-Gri literatür (örneğin, ödevler, bildirimler veya sunumlar). -İngilizce dışında yazılmış veya hakem değerlendirmesi bulunmayan makaleler. -Meta-analiz çalışmaları, vaka/olgu sunumları ve nitel çalışmalar.

Arama Stratejisi ve Veri Tabanları

Bu sistematik derleme, PRISMA yönergelerine uygun olarak yürütülmüştür. Çalışmalar, Google Scholar ve PubMed veri tabanlarında, Ocak 1993-Mayıs 2025 tarihleri arasında sistematik olarak taranmıştır. Aramalarda şu anahtar kelimeler ve Boolean operatörleri kullanılmıştır: ("immigrant adolescents" OR "migrant youth" OR "refugee adolescents") AND ("perceived discrimination" OR "ethnic discrimination") AND ("internalizing symptoms" OR "depression" OR "anxiety" OR "psychosomatic" OR "obsessive compulsive disorder" OR "post-traumatic stress disorder"). Aramalar yalnızca İngilizce yayımlanan, tam metnine erişilebilen makaleler ile sınırlandırılmıştır. İngilizce dışı yayınların dışlanması, çalışmanın genellenebilirliğini sınırlandıran bir etken olarak tartışılmıştır. 1993 yılı, göçmen ergenlerin psikososyal uyumuna odaklanan çalışmaların belirgin biçimde artmaya başladığı yıl olduğu için başlangıç yılı olarak seçilmiştir.

Dahil Etme ve Dışlama Kriterleri

Çalışmaya dahil edilecek makaleler için önceden belirlenmiş kriterler Tablo 1 de sunulmuştur. Dahil etme kriterleri; 10-22 yaş arası birinci, ikinci veya üçüncü kuşak göçmen/sığınmacı/mülteci ergenler; algılanan ayrımcılığı bağımsız değişken, içselleştirme belirtilerini bağımlı değişken olarak inceleyen; öz-bildirim ölçekleri kullanan; hakemli dergilerde yayımlanmış nicel çalışmalardır. Dışlama kriterleri 10 yaş altı çocuklar veya yetişkinleri içeren çalışmalar; kronik nörolojik/fiziksel hastalığı olan katılımcılar; nitel çalışmalar, vaka sunumları veya ölçek geliştirme; hakem denetiminden geçmemiş gri literatürdür.

Makale Seçim Süreci

Google Scholar ve Pubmed gibi online makale tarama motorlarında bulunan 1993 - 2025 yılları arasında gerçekleştirilen çalışmalar; "göçmen ergen", "göçmen genç", "algılanan ayrımcılık", "ayrımcılık", "psikiyatrik bozukluklar" ve "içselleştirme belirtileri" anahtar kelimeleri kullanılarak taranmıştır. Gerçekleştirilen tarama süreci sonucunda, çalışmanın kriterlerine uygun olması muhtemel 198 makale tespit edilmiştir. Bu makalelerden 37'si tekrarlı olması nedeniyle çalışma kapsamından çıkarılmıştır. Kalan 161 makaleye iki aşamalı seçim süreci uygulanmıştır. Birinci aşama başlık ve özet taraması, ikinci aşama ise tam metin taramasıdır. Makale seçim süreci PRISMA akış diyagramı ile Şekil 1 (sayfa 40)'de özetlenmiştir.

Makale Başlığı ve Özet Tarama

Dahil etme ve dışlama kriterleri çerçevesinde makale özetleri ve başlıkları incelenmiştir. Tekrarlayan makaleler (n = 37) dışlandıktan sonra, 161 adet başlık ve özet taranmıştır. Dahil etme kriterine uymayan makaleler "hayır" olarak etiketlenmiş, dahil etme kriterine tamamiyle uyan makaleler "evet" olarak etiketlenmiştir. Bununla birlikte, dahil etme kriterine tam uymayan makaleler "belki" olarak etiketlenip, tam metin tarama işlemine dahil edilmiştir. Tam metin tarama sürecine "evet" ve "belki" olarak etiketlenen makaleler ile devam edilmiştir.

Makale başlığı ve özet tarama sürecinde dahil etme kriterlerini karşılamadığı için 64 çalışma dışlanmıştır. Yaş taraması ölçütü (10-22 yaş aralığı) dışında yaş grupları dahil edilen, yetişkinlere odaklanan, içselleştirme belirtilerinin incelenmediği ve algılanan ayrımcılığın değerlendirilmediği, herhangi bir kronik nörolojik veya fiziksel hastalığı bulunan ergenlerin dahil edildiği, ölçek geçerliliği ve güvenirliği veya ölçek geliştirme gibi araştırma deseni içeren çalışmalar dışta bırakılmıştır. 64 çalışma belirtilen nedenler sebebiyle dışlandıktan sonra 97 makale tam metin tarama için seçilmiştir.

Tam Metin Tarama

Tam metin taramada makalelerin dahil etme ve dışlama kriterlerine uygunluğu için detaylı bir inceleme yapılmıştır. Tam metin tarama esnasında 69 makale dışta bırakılmıştır. Dışlanan bu araştırmalarda; algılanan ayrımcılığın bağımsız değişken olarak değerlendirilmemiş, içselleştirici bozukluklara yönelik algılanan ayrımcılığın etkileri vurgulanmamış, ayrımcılık öz değerlendirme ölçeği ile ölçülmemiş, nitel araştırma deseni kullanılmış, kırsalda yaşama gibi özellikli göçmen ergen gruplarıyla çalışılmış veya göçmen ergen popülasyonu kısmi olarak temsil edilmiş, diğer nedenler (örneğin, cinsel yönelim) dolayısıyla ayrımcılığa uğramış gençlere odaklanılmıştır. Böylece tam metin tarama sonucunda ulaşılan 28 makale detaylı bir şekilde gözden geçirilmiştir.

Veri Çıkarma ve Analiz

Dahil edilen makalelerden örneklem büyüklüğü, yaş aralığı, ülke/kıta, kullanılan ayrımcılık ve içselleştirme ölçüm araçları, aracı/düzenleyici değişkenler ve temel bulgular çıkarılmıştır. Bulgular yalnızca betimsel düzeyde sunulmuş, çalışmalar arası metodolojik heterojenlik nedeniyle meta-analitik istatistiksel yöntemler uygulanmamıştır.

Bulgular

Seçilen Makalelerdeki Katılımcılar

Gözden geçirilen araştırmalardaki örneklem büyüklüğü 91 ile 4288 arasında değişmektedir. Yaş grubu ön veya erken ergenlik, orta ve geç ergenlik dönemlerini kapsayacak şekilde 10-22 yaş aralığını içermektedir (Sawyer ve ark. 2012). Yapılan bazı gözden geçirme çalışmalarında gençleri dahil etme kriteri 10-19 yaş aralığı olarak belirlenmesine rağmen, ergenlerle yapılan çoğu araştırmanın 21 yaş da içermesi nedeniyle 19-22 yaş grubu çalışma kapsamına alınmıştır (Liebkind ve Jasinskaja-Lahti 2000, Ellis ve ark. 2010).

Tablo 2. Gözden geçirilen araştırmalar

İlk Yazar	Örneklem	Araştırma Deseni	Yaş	Ayrımcılık Ölçümü	İçselleştirme Ölçümü	Aracı Değişken	Düzenleyici Değişken
Jansinskaja-Lahti 2000	170	Kesitsel	12-19	Kompozit Ayrımcılık Ölçeği	Hopkins Belirti Tarama Listesi	Benlik saygısı	-
Alegria 2024	344	Boylamsal	12-15	İrksal Ayrımcılık İndeksi	Revize Edilmiş Çocuk Anksiyete ve Depresyon Ölçeği	-	-
Müller 2019	98	Kesitsel	11-19	Günlük Ayrımcılık Ölçeği	Hopkins Belirti Tarama Listesi	-	-
Knauss 2015	91	Kesitsel	14-17	Algılanan Kişisel Ayrımcılık Ölçeği, Algılanan Grup Düzeyinde Ayrımcılık Ölçeği	Reynolds Ergenler İçin Uyum Tarama Envanteri	-	Transkültürel Kimlik
Suh 2025	214	Kesitsel	16-20	Kentsel Ayrımcılık Ölçeği	Beck Depresyon Ölçeği	-	-
Mesch 2008	1420	Kesitsel	12-18	Kompozit Ayrımcılık Ölçeği	Çocuk Davranış Kontrol Listesi/Depresyon	-	-
Oppedal 2004	137	Boylamsal	13-14	Algılanan Ayrımcılık Ölçeği	Hopkins Belirti Tarama Listesi	Benlik Saygısı	Aile Desteği
Tummala-Narra 2013	95	Kesitsel	13-19	Kompozit Ayrımcılık Ölçeği	Epidemiyolojik Çalışmalar Merkezi Depresyon Ölçeği	-	Etnik Kimlik
Ayon 2010	150	Boylamsal	10-18	Algılanan Ayrımcılık Ölçeği	Gençlik Öz Bildirim Ölçeği	-	Ailecilik
Basanez 2013	1045	Boylamsal	14-17	Algılanan Ayrımcılık Ölçeği	Epidemiyolojik Çalışmalar Merkezi Depresyon Ölçeği	-	Etnik Grup Desteği
Jasinskaja-Lahti 2001	170	Kesitsel	12-19	Algılanan Ayrımcılık Ölçeği	Psikolojik Uyum Ölçeği	Benlik Saygısı	Aile Değerlerine Bağlılık, Aile Desteği
Ellis 2010	135	Kesitsel	11-20	Günlük Ayrımcılık Ölçeği	UCLA Travma Sonrası Stres Bozukluğu Tepki İndeksi	-	Kültürleşme
Patel 2015	189	Kesitsel	11-18	Statü Temelli Reddetme Duyarlılığı Ölçeği	Gençlik Öz Bildirim Ölçeği	Ayrımcı Olayların Bilişsel Değerlendirilmesi	Yaş

Tablo 2. Gözden geçirilen araştırmalar

İlk Yazar	Örneklem	Araştırma Deseni	Yaş	Ayrımcılık ölçümü	İçselleştirme Ölçümü	Aracı Değişken	Düzenleyici Değişken
Rios-Salas 2015	2346	Kesitsel	12-18	Algılanan Toplumsal ve Kişiler Arası Ayrımcılık Ölçeği	Epidemiyolojik Çalışmalar Merkezi Depresyon Ölçeği	-	Sosyo-Ekonomik Statü
Smokowski 2007	323	Boylamsal	11-19	Algılanan Ayrımcılık Ölçeği	Gençlik Öz Bildirim Ölçeği	Ailecilik	-
Smokowski 2007	100	Kesitsel	12-18	Algılanan Ayrımcılık Ölçeği	Gençlik Öz Bildirim Ölçeği	Ailecilik	-
Kim 2011	444	Boylamsal	12-15	Kronik Günlük Ayrımcılık Ölçeği	Epidemiyolojik Çalışmalar Merkezi Depresyon Ölçeği	-	-
Slonim-Nevo 2009	195	Boylamsal	12-19	Algılanan Ayrımcılık Ölçeği	Kısa Semptom Envanteri	-	-
Leventhal 2018	2735	Kesitsel	12-19	Sosyal Ayrımcılık Ölçeği	Epidemiyolojik Çalışmalar Merkezi Depresyon Ölçeği	-	-
Christophe 2019	175	Kesitsel	10-15	Okul Temelli Ayrımcılık Ölçeği	Duygudurum ve Duygular Anketi	-	-
Bennett 2020	547	Boylamsal	11-16	Okul Ayrımcılığı Ölçeği	Gençlik Öz-Bildirim Ölçeği	-	-
Espinosa 2021	4288	Boylamsal	11-16	Algılanan Ayrımcılık İndeksi	Epidemiyolojik Çalışmalar Merkezi Depresyon Ölçeği	Benlik saygısı	-
Forster, 2021	353	Kesitsel	12-19	Günlük Ayrımcılık Ölçeği	Epidemiyolojik Çalışmalar Merkezi Depresyon Ölçeği	-	Problem ve Duygu Odaklı Başa Çıkma
Park 2024	600	Kesitsel	10-17	Algılanan Ayrımcılık Ölçeği	Epidemiyolojik Çalışmalar Merkezi Depresyon Ölçeği	-	-
Ergin 2021	226	Kesitsel	10-18	Algılanan Ayrımcılık Ölçeği	Epidemiyolojik Çalışmalar Merkezi Depresyon Ölçeği	-	-
Ellis 2022	395	Boylamsal	10-18	Günlük Ayrımcılık Ölçeği	Hopkins Belirti Tarama Listesi	-	-
Yan 2024	3245	Kesitsel	10-14	Algılanan Ayrımcılık Ölçeği	Çocuk Davranış Kontrol Listesi/İçselleştirme	-	Aile Şefkati ve Desteği

Türkiye’de göçmen ergenlerde algılanan ayrımcılık ve içselleştirme belirtileri ilişkisiyle ilgili yapılan bir araştırma (Ergin 2021) incelenmiştir. Gözden geçirilen diğer çalışmalar ise ABD, Kanada, Avustralya ve Avrupa ülkelerinde gerçekleştirilen araştırmalardır. İncelenen çalışmalardaki göçmen ergenlerin etnik/coğrafi köken dağılımı; Latin Amerikalılar (kendini Latino, Hispanik veya Afro-Latin olarak tanımlayanlar), Afrikalılar, Çinli Amerikalılar, Doğu Asyalılar (Çin, Kore), Güney Asyalılar (Bangladeş, Hindistan, Nepal, Pakistan, Tayland, Tibet), Orta Doğulular veya Arap/Müslüman ülke vatandaşları, Somaliler, Türkler, Rusça konuşan ülke vatandaşları ve eski Yugoslavya’ya dahil olan ülke vatandaşları şeklindedir.

Gözden geçirilen araştırmalardaki sığınmacı, mülteci veya göçmen ergenler göçle hedef ülkeye gelme zamanı veya niteliğine göre değerlendirildiğinde; sadece iki çalışma (Edwards ve ark. 2008, Ellis ve ark. 2022) göç edilen, hedef ülkede doğan üçüncü kuşak (ikinci kuşak göçmen ebeveynlerin çocukları) göçmen ergenleri örneklem kapsamına dahil etmiş olup, diğer çalışmalar göç edilen, hedef ülkede doğan ikinci kuşak göçmen ergenler ve/veya yurtdışında doğup sonradan hedef ülkeye gelen birinci kuşak göçmen ergenleri kapsamaktadır.

Seçilen Makalelerdeki Değişkenlere Genel Bakış

Gözden geçirilen araştırmalarda genel olarak algılanan yaygın (izole olmayan, tekrarlı) kültürel, etnik/ırksal ayrımcılık ve içselleştirme bozuklukları ilişkisine odaklanılmıştır. Ancak incelenen araştırmalarda tanımlanan ayrımcılığın biçimi veya niteliği farklılaşabilmektedir. Örneğin, incelenen araştırmalar arasında herhangi bir spesifik ayrımcılık biçimi veya bağlamı belirtmeyen (Müller ve ark. 2019, Alegria ve ark. 2024), algılanan kişisel ve grup ayrımcılığını inceleyen (Knauss ve ark. 2015), okul ortamında yetişkin ve akran kaynaklı algılanan ayrımcılığı araştıran (Oppedal ve ark. 2004, Mesch ve ark. 2008, Tummala-Narra ve Claudius 2013, Lo ve ark. 2017, Christophe ve ark. 2019, Bennett ve ark. 2020, Yan ve ark. 2024) ve kamusal, yönetimsel ile okul ortamındaki algılanan ayrımcılığı ele alan (Mesch ve ark. 2008) çalışmalar yer almaktadır.

Gözden geçirilen araştırmalarda, algılanan ayrımcılık ile içselleştirme belirtileri arasındaki ilişkide aracı ve düzenleyici değişkenleri inceleyen 15 çalışma tespit edilmiştir. Yapılan bu çalışmalarda algılanan ayrımcılık ile içselleştirme belirtileri arasındaki ilişkiye aracılık eden veya düzenleyici, koruyucu etkide bulunan değişkenlerin etki gücü ve mekanizmaları incelenmektedir.

Ailecilik (Ayon ve ark. 2010), etnik grup desteği (Basanez ve ark. 2013), transkültürel kimlik (Knauss ve ark. 2015), aile desteği (Jasinskaja-Lahti ve Liebkind 2001, Oppedal ve ark. 2004), geleneksel aile değerlerine bağlılık (Jasinskaja-Lahti ve Liebkind 2001), etnik kimlik (Tummala-Narra ve Claudius 2013), kültürleşme (Ellis ve ark. 2010), başa çıkma stilleri (Forster ve ark. 2021), yaş (Patel ve ark. 2015) ve sosyoekonomik statü (Rios-Salas & Larson 2015) düzenleyici değişkenler olarak analiz edilmiştir. Benlik saygısı (Jasinskaja-Lahti ve Liebkind 2001, Oppedal ve ark. 2004, Espinosa 2020), ailecilik (Smokowski ve Bacallao 2007, Smokowski ve ark. 2007), ayrımcı olayların bilişsel değerlendirilmesi (Patel ve ark. 2015) ve sosyoekonomik statü (Suh ve ark. 2025) aracı değişkenler olarak incelenmiştir.

Bunlara ek olarak, seçilen tüm çalışmalardaki ölçümler nicel öz-değerlendirme ölçeklerine dayanmaktadır. Yalnızca altı çalışmada etno-kültürel geçerli ve güvenilir ölçeklerle değerlendirme yapıldığı (Jasinskaja-Lahti ve Liebkind 2001, Slonim-Nevo ve ark. 2009, Ayon ve ark. 2010, Kim ve ark. 2011, Basanez ve ark. 2013, Knauss ve ark. 2015), diğer çalışmalarda ise kullanılan ölçeklerin gençlerin ana diline uyarlandığı gözlenmiştir.

Algılanan Ayrımcılık ve İçselleştirme Belirtileriyle İlgili Sonuçlar

Gözden geçirilen 28 çalışmanın 26'sında algılanan ayrımcılığın doğrudan ve anlamlı şekilde içselleştirici ruh sağlığı sonuçlarını yordadığı ve bu değişkenlerle güçlü ilişkiler gösterdiği saptanmıştır. Diğer iki çalışmada (Jasinskaja-Lahti ve Liebkind 2001, Oppedal ve ark. 2004), algılanan ayrımcılığın içselleştirme belirtileri üzerinde benlik saygısı aracılığıyla anlamlı dolaylı etkisi bulunduğu tespit edilmiştir. Farklı popülasyon ve bağlamlarda değerlendirilen algılanan ayrımcılığın içselleştirme belirtilerindeki artışı yordadığı ve her iki değişkenin birbirleri ile anlamlı bir şekilde ilişkili olduğu görülmüştür (Smokowski ve ark. 2007, Patel ve ark.

2015, Lo ve ark. 2017, Leventhal ve ark. 2018, Müller ve ark. 2019, Bennett ve ark. 2020, Alegria ve ark. 2024, Yan ve ark. 2024).

Gözden geçirilen dört çalışmanın (Smokowski ve ark. 2007, Patel ve ark. 2015, Müller ve ark. 2019, Yan ve ark. 2024) içselleştirme bozukluklarını daha genel bir şekilde değerlendirdikleri, farklı içselleştirme bozukluğu tanımlarını vurgulamadan içselleştirme belirtilerini ele aldığı belirtilmelidir. Bununla birlikte spesifik olarak içselleştirici bozukluklara değinen araştırmalarda; algılanan ayrımcılığın majör depresif bozukluk, sosyal ve yaygın anksiyete bozukluğu, panik bozukluk ve psikosomatik belirtilerin görülme sıklığında anlamlı artışı (Liebkind ve Jasinskaja-Lahti 2000, Smokowski ve Bacallao 2007, Ayon ve ark. 2010, Leventhal ve ark. 2018, Ergin 2021, Ellis ve ark. 2022, Alegria ve ark. 2024, Suh ve ark. 2025) ve travma sonrası stres bozukluğu belirtisi şiddetindeki artışı (Ellis ve ark. 2010, Ellis ve ark. 2022) yordadığı saptanmıştır. İçselleştirme belirtilerindeki bu artışlar algılanan ayrımcılıktaki artışla paralel bir biçimde olmaktadır.

Yapılan boylamsal bir araştırmada dokuzuncu sınıfa giden göçmen ergenlerin algıladıkları ayrımcılık seviyesinin, gençlerin on birinci sınıf döneminde yaşadıkları majör depresif bozukluk belirtisi şiddetini belirlediği ortaya koyulmuştur (Basanez ve ark. 2013). Yapılan diğer iki boylamsal çalışmada gençler 6 ay süresince izlenmiştir. Bu çalışmalarda gençlerin okulda ayrımcılığa maruz kalmalarının 6 ay sonraki depresyon düzeylerini yordadığı saptanmıştır (Lo ve ark. 2017, Bennett ve ark. 2020). Algılanan ayrımcılığın depresyon üzerindeki etkileri daha uzun süreli olabilmektedir. Özellikle ayrımcılığın süregelen olarak yaşandığı durumlarda göç sonrasında ilk yıl içerisinde ve göçten iki buçuk yıl sonra da devam eden depresyon, psikosomatik ve obsesif kompulsif belirtisi düzeyleri arasındaki kişilerarası farkları açıklayan en önemli faktörün algılanan ayrımcılık olduğu belirtilmektedir (Slonim-Nevo ve ark. 2009). 344 Meksikalı göçmen ergenle yapılan bir boylamsal çalışmada (Alegria ve ark. 2024), günlük yaşamlarında ayrımcılık algılayan ergenlerin üçte birinde majör depresif veya süregelen depresif bozukluk, %44.5'inde ise herhangi bir anksiyete bozukluğu tanısı bulunduğu açığa çıkmıştır. Ayrıca orta okul çağında ayrımcılığa maruziyet ve depresif belirtisi birlikteliği, lise yıllarında majör depresif bozukluk gelişimini öngörmektedir (Kim ve ark. 2011).

Gençlerin başlangıç depresyon düzeyleri kontrol edilerek yapılan bir araştırmada, okul çevresinde yetişkinlerden ve akranlardan algılanan ayrımcılığın boylamsal olarak daha fazla depresif semptomun anlamlı bir yordayıcısı olduğu belirtilmektedir (Mesch ve ark. 2008). Ayrıca okulda yetişkinlerden ve akranlardan algılanan ayrımcılığın geline ülkede doğan göçmen ergenlerde artan depresyon belirtileri ile olumlu yönde ilişkili olduğu ancak bunun göç öncesi doğan gençler için geçerli olmadığı bulunmuştur (Tummala-Narra ve Claudius 2013). Yani erken çocukluk döneminden itibaren maruz kalınan erken başlangıçlı veya süregelen ayrımcılığın içselleştirici sonuçları daha belirgin olabilmektedir. Alegria ve arkadaşları (2024) öğretmenlerden, öğrencilerden ve yetişkinlerden ırksal-etnik ayrımcılık algılayan göçmen ergenlerin sosyal anksiyete bozukluğu ve majör depresif bozukluk gibi içselleştirme düzeylerinin yüksek olduğunu bildirmişlerdir. Savaş travmasına maruz kalan göçmen gençlerle yapılan bir diğer araştırmada, göç sonrasında okulda ve genel olarak günlük hayatta yaşanan ayrımcılığın içselleştirme belirtileriyle ilişkisi boylamsal olarak değerlendirilmiştir. Altı ay arayla değerlendirilen iki yıl süren izlem çalışmasında, ikinci ve üçüncü değerlendirmedeki algılanan ayrımcılığın dördüncü değerlendirmedeki depresyon ve anksiyete bozukluklarını yordadığı saptanmıştır (Ellis ve ark. 2022). Ancak bu çalışmada algılanan ayrımcılığın göçmen gençlerin travma sonrası stres bozukluğu belirtilerinde anlamlı bir artışa neden olmadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte bu çalışmada süregelen travma sonrası stres bozukluğu belirtileri bulunan gençlerin izlem boyunca belirtisi düzeyleri stabil kalmış yani daha sabit bir seyir izleyerek zamanla azalmamıştır (Ellis ve ark. 2022). Bu çalışmanın sonuçları göç öncesi savaş travması yaşayan ergenlerin göç sonrasında deneyimledikleri olumsuzlukların özellikle depresyon ve anksiyete bozukluklarıyla ilişkili olduğunu göstermektedir.

Kişisel ve grup düzeyinde ayrımcılık ile ilgili gözden geçirilen çalışmalar içerisinde bir çalışma (Knauss ve ark. 2015) hem kişisel hem de grup düzeyinde ayrımcılığının depresyon ve psiko-somatizasyon belirtileri düzeyi yüksekliğini yordadığını göstermiştir. Göçmen ergenler grup düzeyinde ayrımcılığı kişisel ayrımcılıktan daha fazla yaşadıklarını bildirmektedirler. Toplumsal düzeyde yani daha genel bir şekilde ayrımcılık algılanmasının artan depresyon belirtilerini anlamlı biçimde yordadığı bulunmuştur (Mesch ve ark.

2008, Rios-Salas ve Larson 2015). Bununla birlikte, okul bağlamında algılanan ayrımcılık algılanan toplumsal ayrımcılıktan daha güçlü bir şekilde depresyon belirtileriyle ilişkilendirilmektedir (Mesch ve ark. 2008). Okullarda genellikle göçmen genç sayılarının yerel öğrencilere göre düşük kalması ve gençlerin genellikle okul ortamında arkadaşlarıyla zaman geçirmeleri ilgili bulguları açıklayabilir. Yani alışveriş merkezleri gibi genel topluluk alanlarında yaşanan ayrımcılığın etno-kültürel grup kimliğine yönelik olarak değerlendirilmesi, okulda tanındığı ve sıklıkla zaman geçirdiği sınıf veya okul arkadaşlarından algılanan ayrımcılığın ise daha kişisel olarak değerlendirilmesi ve içselleştirme belirtileriyle daha güçlü bir şekilde ilişkilenebilir. Gözden geçirilen araştırmalara yönelik ayrıntılı bilgiler Tablo 2 (sayfa 42)'de sunulmaktadır.

Düzenleyici ve Aracı Değişkenlerle İlgili Sonuçlar

Gözden geçirilen 28 çalışmanın 15'inde algılanan ayrımcılık ile içselleştirme belirtileri arasındaki ilişkide aracı ve düzenleyici değişkenler analiz edilmiştir. Benlik saygısının aracı değişken rolü dört araştırmada test edilmiş (Jasinskaja 2000, Jasinskaja-Lahti ve Liebkind 2001, Oppedal ve ark. 2004, Espinosa 2021), bunlardan ikisinde algılanan ayrımcılık ile içselleştirici ruh sağlığı sonuçları arasında doğrudan ilişki yerine dolaylı ilişki saptanmıştır. Dolaylı ilişkili saptanan söz konusu araştırmalarda (Jasinskaja-Lahti ve Liebkind 2001, Oppedal ve ark. 2004) algılanan ayrımcılık ile depresyon ve anksiyete bozuklukları ve psikosomatik belirtiler arasındaki ilişkide benlik saygısının aracı rol üstlendiği ortaya koyulmuştur. İlgili çalışmalarda ailenin geleneksel değerlerine bağlılık (Jasinskaja-Lahti ve Liebkind 2001) ve aile desteğinin de (Jasinskaja-Lahti ve Liebkind 2001, Oppedal ve ark. 2004) aracı etkiler gösterdiği belirlenmiştir.

Asya, Hispanik, Afrika ve Avrupa kökenli farklı kültürlerden gelen 4288 göçmen ergeni içeren geniş örneklemli boylamsal bir araştırmada, algılanan ayrımcılık ile depresyon arasındaki ilişkiye benlik saygısının etkisi üç yıl arayla iki kez değerlendirilmiştir (Espinosa 2021). Bu çalışmada ilk değerlendirmede (ortalama yaklaşık 14 yaş) algılanan ayrımcılığın, üç yıl sonraki izlemde depresyon belirtilerini ve benlik saygısı düşüklüğünü anlamlı ve güçlü bir şekilde yordamadığı gözlenmiştir. Ancak bu çalışmanın ikinci değerlendirmesinde (ortalama yaklaşık 17 yaş) gençlerin algıladıkları ayrımcılığın, anlamlı ve güçlü bir şekilde benlik saygısı düşüklüğü ve depresyon belirtileri ile ilişkili olduğu saptanmıştır. Yapılan bu çalışmada, algılanan ayrımcılığın depresyon belirtilerine olan toplam etkisinin %29.6'sının benlik saygısı aracılığıyla gerçekleştiği tespit edilmiştir (Espinosa 2021).

Benlik saygısının aracı rolünü ortaya koyan çalışmalarda aynı zamanda ailenin geleneksel değerlere bağlılık (Jasinskaja-Lahti ve Liebkind 2001) ve aile desteğinin (Jasinskaja-Lahti ve Liebkind 2001, Oppedal ve ark. 2004) düzenleyici etkiler sergilediği tespit edilmiştir. İlgili çalışmaların bulguları, yüksek aile desteği algılayan ergenlerin geleneksel değerlere daha güçlü bağlılık gösterdiğini, yüksek benlik saygısına sahip olduklarını ve daha az ayrımcılık deneyimlediklerini ortaya koymuştur.

Patel ve arkadaşları (2015) tarafından gerçekleştirilen farklı kültürlerden gelen 189 göçmen ergeni içeren araştırmada, ayrımcı olayların bilişsel değerlendirmesinin algılanan ayrımcılık ile içselleştirme belirtileri arasındaki ilişkide aracı etki gösterdiği saptanmıştır. Yapılan bu çalışmada ayrıca algılanan ayrımcılık ile içselleştirme belirtileri arasındaki ilişkide yaşın düzenleyici etkisi tespit edilmiş olup, yaşça daha küçük olan ergenlerin ayrımcı olaylara maruz kaldıklarında bilişsel ruminasyona daha sık başvurdukları ortaya çıkmıştır. Ayrımcı olayları daha yoğun bilişsel değerlendirme sürecinden geçiren yaşça daha küçük gençlerin daha belirgin içselleştirme belirtileri sergilediği belirtilmektedir (Patel ve ark. 2015).

Smokowski ve arkadaşları (2007) ile Smokowski ve Bacallao (2007) tarafından gerçekleştirilen çalışmalarda aileciliğin yani aileye sadakatin algılanan ayrımcılık ile depresyon, anksiyete ve psikosomatizasyon belirtileri arasındaki ilişkilerde aracı etki gösterdiği tespit edilmiştir. Smokowski ve Bacallao (2007) tarafından gerçekleştirilen 323 Latin Amerikalı göçmen ergeni içeren çalışmada, algılanan ayrımcılık ile içselleştirme belirtileri arasındaki ilişkide aileye yüksek sadakatin aracı etki göstererek algılanan ayrımcılığın olumsuz etkilerini azaltmaktadır. Ancak yapılan bu çalışmada ebeveyn-ergen çatışmasının ve Latin kültürüne yüksek bağlılığın düzenleyici etki gösterdiği saptanmıştır. Yani bu çalışmada yüksek düzeyde ebeveyn-ergen çatışması yaşanması veya Latin kültürüne bağlılık durumunda kültürleşme stresi ve içselleştirme belirti gibi algılanan ayrımcılığın olumsuz etkilerinde artış gözlenmiştir (Smokowski ve

Bacallao 2007). Yaşanan ebeveyn-ergen çatışmaları, aile değerlerine bağlılığın ve aileciliğin olumlu etkilerini azaltabilmektedir.

Transkültürel kimlik (Knauss ve ark. 2015) ve sosyoekonomik statünün (Rios-Salas ve Larson 2015) algılanan ayrımcılık ile psikosomatizasyon ve depresyon belirtileri arasındaki ilişkilerde düzenleyici işlev üstlendiği saptanmıştır. Yüksek sosyoekonomik statüye sahip ailelerden gelen veya güçlü transkültürel kimlik geliştiren ergenler ayrımcılık deneyimlemelerine rağmen daha az depresyon ve psikosomatizasyon belirtileri sergilemektedirler. Kültürleşmede ayrılma stratejisini yani kendi etnik kültürünü muhafaza etmeyi tercih eden göçmen gençlerde içselleştirme belirtinde artış görüldüğü belirtilmektedir (Smokowski ve Bacallao 2007).

Algılanan ayrımcılık ile depresyon ilişkisini göçmen üniversite öğrencilerinde araştıran 214 katılımcılı bir çalışmada (Suh ve ark. 2025), algılanan ayrımcılık ile depresyon ilişkisinde sosyoekonomik düzey ve statü düzenleyici etki göstermiştir. Yapılan bu çalışmada, ayrımcılık durumunda üst sosyoekonomik statüye göre alt sosyoekonomik statüde ebeveynleri bulunan göçmen ergenlerin daha fazla depresif belirti bildirdikleri açığa çıkmıştır (Suh ve ark. 2025).

Ellis ve arkadaşları (2010) tarafından gerçekleştirilen ABD'ye göç eden 135 Somali kökenli ergeni içeren bir çalışmada, algılanan ayrımcılık ile içselleştirme belirtileri ilişkisinde cinsiyet temelinde farklılaşan kültürleşme örüntülerinin düzenleyici etkiler gösterdiği belirlenmiştir. Amerikan kültürü ile kültürleşen yani geldiği ülkenin kültürüyle bütünleşme stratejisini benimseyen erkek ergenlerde ve Somali kültürü ile kültürleşen yani kendi kültürünü muhafaza eden ayrılma stratejisini benimseyen kız ergenlerde, algılanan ayrımcılık durumunda daha düşük oranda travma sonrası stres bozukluğu ve depresyon belirtileri gözlenmiştir (Ellis ve ark. 2010).

Tummala-Narra ve Claudius (2013) tarafından gerçekleştirilen 95 ergeni içeren bir çalışmada, okul bağlamında akranlardan ve yetişkinlerden algılanan ayrımcılık ile depresyon arasındaki ilişkide etnik kimliğin düzenleyici rol üstlendiği ortaya koyulmuştur. Bu çalışmada göç edilen yani hedef ülkede doğan, kendi etnik grup kimliğine düşük-orta düzeyde bağlılık gösteren ergenlerde okul temelli algılanan ayrımcılığın depresyon belirtileriyle ilişkisi olumlu yönde ilişki sergilediği saptanmıştır. Yani hedef ülkeden doğan ve yüksek düzeyde etnik aidiyet sergileyen göçmen ergenler depresyon belirtilerinden daha az etkilenmektedir. Bu çalışmada ayrıca göç sonrası doğan gençlerde göç öncesi doğanlara göre daha fazla içselleştirme belirtisi gözlemlendiği saptanmıştır (Tummala-Narra ve Claudius 2013).

353 Somali ve Hispanik kökenli göçmen ergenle yapılan algılanan ayrımcılık ile majör depresif bozukluk ve anksiyete bozuklukları arasındaki ilişkileri değerlendiren bir çalışmada, problem ve duygu odaklı başa çıkma stillerinin düzenleyici değişkenler olduğu saptanmıştır (Forster ve ark. 2021). Bu çalışmada yüksek düzeyde problem odaklı başa çıkma stratejisi ve düşük düzeyde duygu odaklı başa çıkma stratejisi kullanan ergenlerde, daha düşük oranda depresyon ve anksiyete belirtileri saptanmıştır. Bununla birlikte, düşük düzeyde problem odaklı başa çıkma stratejisi ve yüksek düzeyde duygu odaklı başa çıkma stratejisi kullanan ergenlerde daha yüksek oranda depresyon ve anksiyete belirtileri gözlenmiştir (Forster ve ark. 2021).

Tartışma

Bu sistematik gözden geçirme çalışmasının bulguları, göçmen ergenlerin ayrımcılık deneyimlerinin içselleştirme belirtileri üzerindeki sistematik ve tutarlı etkilerinin kapsamlı bir analizini sunmaktadır. İncelenen 28 araştırmanın büyük çoğunluğunda algılanan ayrımcılığın depresyon, anksiyete bozuklukları, psikosomatizasyon ve obsesif kompulsif bozukluk gibi içselleştirme psikopatolojileri üzerinde anlamlı ve güçlü yordayıcı etkiler gösterdiği saptanmıştır. Bu ampirik kanıtlar, ayrımcılığın göçmen ergenler açısından yalnızca sosyoekonomik dezavantaj yaratan bir faktör olmadığını, aynı zamanda psikolojik uyum süreçlerini ciddi şekilde etkileyen sistematik bir psikososyal risk faktörü olduğunu açık şekilde göstermektedir. Farklı coğrafi bölgelerde heterojen etnik gruplardan ve varyasyon gösteren sosyodemografik özelliklerden oluşan göçmen ergen örneklemelerinde, algılanan ayrımcılık ile içselleştirme bozuklukları arasındaki ilişki tutarlı şekilde tekrar edilmektedir. Bu sonuçlar, algılanan ayrımcılığın farklı içselleştirici psikopatolojiler

üzerindeki etkisinin kültürler arası geçerliliğe sahip bir fenomen olduğuna dair güçlü ampirik destek sağlamaktadır.

Gözden geçirilen araştırmaların bulguları, algılanan ayrımcılık ile içselleştirme bozuklukları arasındaki karmaşık ilişkinin altında yatan mekanizmaları da aydınlatmaktadır. Benlik saygısı, sosyoekonomik düzey ve statü, ailecilik ve ayrımcılığın bilişsel değerlendirmesi gibi aracı değişkenlerin yanı sıra, transkültürel kimlik, etnik kimlik, başa çıkma stratejileri, aile desteği, ailenin geleneksel değerlerine bağlılık, kültürleşme düzeyi, sosyoekonomik düzey ve yaş gibi düzenleyici faktörlerin varlığı, müdahale stratejilerinin geliştirilmesi açısından kritik önem taşımaktadır. Destekleyici ve koruyucu faktörlerin belirlenmesi, göçmen ergenlerin ayrımcılığın olumsuz etkilerine karşı dayanıklılık geliştirebilmeleri için yol haritaları sunmaktadır.

Algılanan ayrımcılığın göçmen ergenlerin majör veya süreğen depresif bozukluk, anksiyete bozuklukları, obsesif kompulsif bozukluk, travma sonrası stres bozukluğu ve psikosomatik belirtilerini anlamlı düzeyde yordadığı ve olumlu yönde ilişkili olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlar alan yazınına destekler niteliktedir (Pak ve ark. 1991, Sandhu ve Asrabadi 1994, Gil ve Vega 1996). Ancak incelenen çalışmalardan birinde (Tummala-Narra ve Claudius 2013) algılanan ayrımcılığın hedef ülkede doğan göçmen ergenlerin içselleştirici belirtileri üzerinde belirgin etkisinin bulunduğu, göç süreci öncesinde doğan göçmen ergenlerde ise bu etkinin saptanmadığı belirtilmektedir. Bu sonuç, göç süreci öncesinde doğan göçmen ergenlerin göç edilen yani hedef ülkede doğan göçmen ergenlere kıyasla depresyon ve anksiyete bozuklukları gibi içselleştirici psikopatolojileri daha fazla sergilediklerini gösteren bazı çalışmalarla (örneğin, Sirin ve ark. 2013) çelişki oluşturmaktadır. Bununla birlikte, alan yazınında bu bulguyu desteklemeyen araştırmalar da mevcuttur. Diğer bir ifadeyle, göç edilen hedef ülkede ırksal/etnik azınlık olarak doğmanın ve yetişmenin ergenlerde daha yüksek oranda psikopatoloji gelişimine yol açtığını gösteren bulgular (Nguyen 2006, Alegria ve ark. 2008, Tummala-Narra ve ark. 2011) Tummala-Narra ve Claudius'un (2013) sonuçlarıyla kısmen örtüşmektedir. Yerel ergenlere kıyasla hedef ülkede doğan göçmen ergenlerde psikopatolojiler daha yaygın olarak gözlenmektedir. Ancak göç öncesi maruz kalınan savaş gibi travmatik yaşantıların varlığı veya yokluğu, çocuğun veya gencin göç sırasındaki yaşı, ailesi ile birlikte göç edip etmediği, bakımverenlerin göç öncesi veya göç sırasında yaşadıkları sorunlar veya bakımverenlerin psikopatolojileri gibi birçok faktör göç öncesi veya sonrasında doğan gençlerin arasında gözlenen farklara etki edebilmektedir.

Bununla birlikte hedef ülkede doğan ve büyüyen gençler söz konusu ülkeye daha güçlü aidiyet geliştirdiklerinden, ayrımcılık algısı durumunda bundan daha fazla etkilenme eğilimi göstermektedirler. Oysa göç öncesi doğan ergenler, ayrımcılık ve etiketlenme süreçlerini daha az deneyimlediklerinde ayrımcılık algısından olumsuz etkilenme ihtimalleri azalabilmektedir (Tummala-Narra ve Claudius 2013). Bununla birlikte hedef ülkede doğan ergenlerin kendi kültürel çevrelerinden aldıkları sosyal destek, algılanan ayrımcılığın olumsuz psikolojik etkilerine karşı koruyucu etki göstermektedir. Göçmen gençlerin bakımverenleri ve sosyal ağıları büyüme ve gelişme sürecinde önemli destek merkezleri olmaktadır.

Gözden geçirilen çalışmalarda en sık incelenen içselleştirme bozukluklarından biri olan depresyon belirtilerinin, algılanan ayrımcılık tarafından güçlü bir şekilde yordanmaktadır. Yapılan araştırmalarda, algılanan ayrımcılık sonrasında hem görülme sıklığında hem de psikiyatrik belirtiler şiddetinde artış bağlamında içselleştirme bozuklukları arasında majör depresif bozukluk, sosyal ve yaygın anksiyete bozuklukları öne çıkmaktadır (Metzner ve ark. 2022). Ancak yapılan çalışmalar algılanan ayrımcılık ile depresyon belirtileri arasındaki doğrudan, anlamlı ilişkinin yanı sıra, eşlik edebilen diğer stresörlerin de (örneğin, kültürleşme stresi) depresyon oranlarında artışa neden olabileceğini göstermektedir (Williams ve ark. 2003, Williams ve Mohammed 2009). Ayrımcılık ile depresyon arasındaki bağ, çoklu stresörleri içeren geniş sosyal bağlamda değerlendirilmelidir (Han 2014). Ayrımcılık algısı, gençlerde depresyon belirtilerine etki eden tek çevresel risk faktörü değildir (Kraemer ve ark. 2001, Gee ve ark. 2007). Özetle, ayrımcılık-depresyon ilişkisine yönelik farklı stresörlerin etkilerinin yapılacak çalışmalarla belirlenmesi, gözden geçirilen araştırmaların bulgularıyla ilgili daha net değerlendirmeler yapılmasına katkı sağlayacaktır.

Çocuk ve ergenler, aile ve sosyal çevreleriyle aktif etkileşim içerisinde gelişmektedir (Bronfenbrenner ve Morris 2007). Gencin gelişimine daha fazla etki eden çevreler, aile ve arkadaş grubu gibi yakın çevreler olmaktadır (Guralnick 2006). Algılanan ayrımcılık ve içselleştirme belirtileri ilişkisinde yakın çevrenin etkisi

yapılan bir sistematik gözden geçirme çalışmasında incelenmiştir (Rios-Salas ve Larson 2015). Rios-Salas ve Larson (2015) algılanan ayrımcılığı toplumsal çevrede (yönetimsel, kamusal ve sosyal ortamlarda) ve okul bağlamında ayırt etmişlerdir. Araştırmacılar, okul ortamında yetişkinler ve akranlar tarafından gerçekleştirilen ayrımcılığın toplumsal çevreden gelen ayrımcılığa göre içselleştirme belirtileri üzerinde daha güçlü etkilerinin bulunduğunu saptamışlardır (Rios-Salas ve Larson 2015). Ergenliğin sosyal ilişkilerin, sosyal beklentiler ve taleplerin öneminin dramatik olarak arttığı bir gelişimsel dönem olduğu belirtilmektedir (Sawyer ve ark. 2012). Ayrıca ergenlerin kamusal ve yönetimsel alanlardan ziyade çoğunlukla yakın okul çevrelerine duyarlılık gösterdikleri de dikkate alınmalıdır. Ergenler çevreleri ve akranları odaklı hale geldikçe daha fazla özerklik kazanmaktadırlar. Sosyal ağları genişleyen ve daha geniş bir çevreyi keşfeden gençler için ebeveynleriyle olan ilişkilerinin hayati önemi ise korunmaya devam etmektedir. Bu nedenle ergenler için akranları, arkadaş ortamı gibi yakın çevrelerinden doğrudan algıladıkları veya aileleriyle bağlantılı olarak yani ebeveynleri üzerinden dolaylı olarak algıladıkları ayrımcılık, içselleştirme belirtilerine yönelik daha olumsuz etkiler yaratmaktadır.

Çocuk ve ergenler, gelişim süreçlerinde değişen koşullar ve çevrelere dinamik bir şekilde uyumlanarak duygusal ve davranışsal örüntülerinde değişim gösterebilmektedir. Bu değişen çevreler gençlere yönelik olası risk faktörleri ve koruyucu unsurları içermektedir (Bronfenbrenner ve Morris 2007). Göçmen gençlerin ruh sağlığı açısından algılanan ayrımcılık gibi çevresel risk faktörlerinin yanı sıra sosyal destek gibi koruyucu çevresel faktörler de önem taşımaktadır. Örneğin, algılanan ayrımcılık ve içselleştirme belirtileri arasındaki ilişkide, en yaygın aracılık eden ve düzenleyici, koruyucu etkiler gösteren çevresel ve bireysel değişkenlerin sosyal destek (aile ve/veya arkadaşlardan), iç grup özdeşimi, etnik kimlik, başa çıkma stratejileri, kişilik özellikleri ve kültürleşme stratejileri olduğu belirtilmektedir (Schmitt ve ark. 2014). Daha önce de değinmiş olduğumuz bu bireysel ve çevresel faktörlere yönelik bulgu ve bilgiler ilgili başlıklar altında sunulacaktır.

Geleneksel aile değerlerine bağlılığın ve aile desteğinin koruyucu, düzenleyici rolüne (Jasinskaja-Lahti ve Liebkind 2001, Tummala-Narra ve Claudius 2013) algılanan ayrımcılık bağlamında işaret edilmiş ve diğer araştırmalar da bu bulguyu desteklemiştir (Feldman ve ark. 1992, Markowitz 1994, Sam 1995, Gil ve Vega 1996). Ergenliğin temel gelişimsel görevinin, özerk bir benliğin varlığıyla birlikte içsel ve kişilerarası süreklilik ile tanımlanabilen tutarlı bir benlik veya kimlik duygusunun ortaya çıkması olduğu belirtilmektedir (Erikson 1968). Ergenlik dönemi yetişkinliğe geçiş dönemi olarak da tanımlanabilse de (WHO 2017), ergenler ebeveynlerin veya ailelerinin olumlu veya olumsuz etkilerine oldukça duyarlıdır. Aileden algılanan desteğin yanı sıra gençlerin ailelerinin geleneksel değerleri veya normlarına bağlı olmaları algılanan ayrımcılığın içselleştirici bozukluklara yönelik etkisine karşı koruyucu işlev göstermektedir.

Ergenlik döneminde beyinde yapısal ve işlevsel değişiklikler, nöronal plastisitenin artması, metabolik değişiklikler, cinsiyete özgü fizyolojik olgunlaşma ve sirkadiyen ritimde değişimler gibi bir dizi nörobiyolojik ve fizyolojik gelişme meydana gelmektedir (Dahl ve ark. 2018). Yaşanan bu olgunlaşmayla artan yaşın düzenleyici etkisi ve ayrımcılığın bilişsel değerlendirilmesinin aracı rolü yapılan çalışmaların birinde birliktelik sergilemiştir (Patel ve ark. 2015). Bu düzenleyicilik ve aracılık ilişkisi algılanan ayrımcılığın gelişimsel modeli (Brown ve Bigler 2005) ve Eccleston ve Major'un (2006) bulguları çerçevesinde açıklanabilir. Ergenlik döneminde yaşanan nörobiyolojik değişimler, soyut düşünme ve perspektif alma becerilerinin gelişmesi gibi bilişsel süreçleri destekleyerek ergenlerin kendileri ve çevreleri hakkında giderek daha karmaşık ve sofistike düşünceler geliştirmesine olanak sağlamaktadır. Bununla birlikte ergenler deneyimlerini, hedeflerini, değerlerini, anlam duygusunu ve gelecek beklentilerini tutarlı bir bütün olarak birleştiren yaşam öyküsü geliştirme sürecine girmektedirler (McAdams 2018). Kendine yön verebilen yani eylemli (agentic) bir benliğin ortaya çıkmasıyla birlikte öz-anlatı (self-narrative), geçmiş, güncel ve olası gelecekteki olayların anlamlandırıldığı bir araç haline gelerek kimlik oluşum sürecini desteklemektedir. Algılanan ayrımcılığın gelişimsel modelinde, artan yaşla birlikte gençlerin başkalarının zihinsel durumlarını anlama becerilerinin gelişmesiyle birlikte gençlerin başkalarının gözünde nasıl göründüklerine dair duygularına ve düşüncelerine verdikleri önem vurgulanmaktadır. Göçmen ergenler artan yaşla birlikte kültürel grupları, kalıp yargıları, sosyal, kültürel ön yargıları ve ayrımcılığı daha fazla fark etmekte ve yaşadıkları bu gibi olayları anlamlandırmaya önem göstermektedirler (Brown ve Bigler 2005). Böylelikle artan yaşla birlikte gençlerin yaşanan olumsuz olayları değerlendirme ve bütünleştirme kapasitelerinin

gelişimi, içselleştirme belirtilerinin artması gibi olumsuz psikolojik sonuçlara yol açabilmektedir (Eccleston ve Major 2006).

Gözden geçirilen araştırmaların birinde (Tummala-Narra ve Cladudius 2013) etnik kimliğin içselleştirme bozukluklarına yönelik koruyucu ve düzenleyici etkisi olduğu belirtilmektedir. Etnik kimlik, bireyin kendi etnik/kültürel grubuna ait olmasını ve bu aidiyet duygusunu benimsemesini ifade etmektedir (Tummala-Narra ve Cladudius 2013). Etnik kimlik gelişimi ergenlik dönemiyle ivmelenmekte ve kimlik oluşum sürecinin önemli bir parçası olan etnik aidiyet ilerleyen yılları da kapsayan bir şekilde zaman içerisinde perçinlenmektedir (Greene ve ark. 2006, Rivas-Drake ve ark. 2008). Bununla birlikte, yapılan araştırmaların algılanan ayrımcılık ve içselleştirme bozuklukları ilişkisinde etnik kimliğin hem koruyucu hem de olumsuz rol oynayabildiği farklı sonuçları dikkate alınmalıdır. Örneğin, etnik azınlığa mensup genç yetişkinler ve ergenler ile yapılan bazı çalışmalar algılanan ayrımcılık ile içselleştirme bozuklukları ilişkisinde etnik kimliğin koruyucu etkisi bulunduğunu desteklemekteyken (Quintana 2007, Alegria ve ark. 2008, Umana-Taylor ve ark. 2008); yapılan diğer çalışmalar ise etnik kimliğin algılanan ayrımcılığın olumsuz psikolojik etkilerini artırabilen rolüne dikkat çekmektedirler (Operario ve Fiske 2001, Sellers ve Shelton 2003, Yoo ve Lee 2009, Syed ve Azmitia 2010, Smith ve Silva 2011). Bu farklı sonuçlar gencin göç öncesinde, göç sırasında yaşadığı olayları ve göç sonrasında gencin geldiği ülkede uygulanan kültürleşme politikalarını içeren çok faktörlü bir sürecin yansıması olarak değerlendirilmektedir. Bütünleştirici politikaları destekleyen ve kültürel grup içerisinde sosyal destek mekanizmaları geliştiren toplumlarda, etnik aidiyet algılanan ayrımcılığın olumsuz etkilerine karşı tampon görevinde bulunabilmektedir. Buna karşın asimilasyon politikası benimseyen ülkelerde, etnik kimlik algılanan ayrımcılığın olumsuz etkilerini artırabilmektedir.

Yapılan bir çalışmada transkültürel kimliğin, majör depresif bozukluk belirtileri gibi içselleştirme ve saldırgan davranışlar gibi dışsallaştırma belirtilerine yönelik algılanan ayrımcılığın olumsuz etkisine karşı koruyucu, düzenleyici rolü olduğu saptanmıştır (Knauss ve ark. 2015). Bu çalışmada transkültürel kimlik, gençlerin geldikleri ülkenin kültürüyle bütünleşmesi ve yakınlaşması anlamında kültürlerarası kimlik özellikleri göstermesini ifade etmektedir (Knauss ve ark. 2015). Transkültürel kimlik özellikleri bulunan gençler, kendi kültürel arka planı ile çeşitli farklı kültürel özellikleri esnek bir biçimde birleştirebilmektedirler (Rowe ve Schelling 1991, Pieterse 1994).

Alan yazınında göçmen gençlerin ruh sağlığı ile sosyoekonomik statüleri arasında doğrudan olumsuz ilişki olduğunu belirten çalışmalar (Hudson ve ark. 2012) bulunmasına rağmen, sosyoekonomik statünün düzenleyici rolünü veya belirgin etkilerini desteklemeyen araştırmalar (Rios-Salas ve Larson 2015) da mevcuttur. Algılanan ayrımcılık ile içselleştirme belirtileri ilişkisi bağlamında, yüksek sosyoekonomik düzeye sahip gençlerin algılanan ayrımcılığın olumsuz etkileriyle başa çıkmada avantajlı konumda olduğunu destekleyen araştırmalar bulunmaktadır (Krieger ve Sidney 1996, Krueger ve Chang 2008).

Düşük sosyoekonomik statünün algılanan ayrımcılıktan olumsuz etkilenme sürecini artırdığını ve ayrımcılığın içselleştirilmesine yol açtığı savunulmaktadır. Örneğin, Suh ve arkadaşları (2025) göçmen ergenlerin hanehalkı gelir düzeylerinin ayrımcılık ile depresyon belirtileri ilişkisinde düzenleyici etkileri olduğunu belirtmektedirler. Bu çalışmada hanehalkı gelir düzeyi veya sosyoekonomik düzey düşüklüğünde algılanan ayrımcılığın depresif belirtilere yönelik olumsuz etkilerinin belirginleştiği saptanmıştır. Yapılan bu araştırmaların sonuçları düşük sosyoekonomik statüye sahip gençlerin ayrımcılığa yönelik daha incinebilir bir konumda bulunduğunu, ayrımcılığın içselleştirilmesinin normatif hale gelmesinin önlenmesi için hanehalkı gelir düzeyleri düşük olan ailelere yönelik koruyucu, destekleyici politikalar geliştirilmesi gerektiğine dikkat çekmektedir (Feagin ve Imani 1994, Hudson ve ark. 2012).

Gelişimsel araştırmaların çoğuna göre etnik kimlik 5 ögeden oluşmaktadır. Bunlar 1) belirli bir etnik grubun üyesi olarak benlik özdeşimi, 2) gruba bağlılık ve bağlanma, 3) gruba yönelik tutumlar, 4) paylaşılan yaklaşımlar ve inançlar, 5) özgün etnik gelenekler ve pratiklerdir (Rotherham ve Phinney 1987). Kültürleşme ise genellikle göçmenlerin göç ettikleri topluma ve hâkim kültüre uyum sağlamaları olarak kavramsallaştırılmaktadır. Kültürleşme bireyin göç edilen ülkenin kültürüyle veya kendi etnik kültürüyle özdeşim düzeyleri baz alınarak tanımlanmaktadır. Kültürleşmeye yönelik yapılan çalışmalardan birinde içselleştirme bozukluklarına yönelik algılanan ayrımcılığın olumsuz etkisine kültürleşme stratejilerinin düzenleyici etki gösterdiği saptanmıştır (Ellis ve ark. 2010). Bu çalışmada erkek ergenler için göç ettikleri

ülkenin kültürüyle bütünleşme stratejisinin, kız ergenler için ise kendi kültürünü muhafaza etmenin yani ayrılma stratejisinin koruyucu etkileri olduğu bulunmuştur (Ellis ve ark. 2010).

Ellis ve arkadaşları (2010) ayrıca toplumsal cinsiyetle kültürleşme ilişkisini araştıran yeteri kadar çalışma olmadığını belirterek ataerkil kültürden gelen göçmen ergenlerin göç ettikleri ülkenin kültürüyle ve kendi etnik kültürüyle toplumsal cinsiyete göre farklı kültürleşme örüntüleri sergileyebileceklerini öne sürmektedirler. Qin-Hilliard (2003) de bu sonuçlarla uyumlu bir şekilde göçmen çocuk ve ergenlerin yaş, cinsiyet gibi demografik özelliklere göre farklı kültürleşme stratejilerini benimsemelerinin yararlı olabileceğini öne sürmektedir. Sonuçta kültürleşmenin ayrımcılık ile içselleştirme bozuklukları ilişkisinde oynadığı rol kapsamlı olarak incelenmelidir. Farklı yaş ve cinsiyet gruplarında kültürleşme stratejilerinin gözlenme sıklığı ve bu kültürleşme stratejilerinin psikolojik etkileri netleştirilmelidir.

Algılanan ayrımcılık ve içselleştirme bozuklukları ilişkisinde benlik saygısının aracı rolü olduğu belirtilmektedir. İncelenen üç çalışmada (Jasinskaja-Lahti ve Liebkind 2001, Oppedal ve ark. 2004, Espinosa 2021), benlik saygısı ilgili ilişkiye aracılık etmiş ve algılanan ayrımcılığın içselleştirme bozukluklarına yönelik etkilerinin dolaylı olduğu savunulmuştur. Yapılan bir araştırmada, gençlerin algıladıkları ayrımcılığın benlik saygısı düzeylerini olumsuz etkilediği ve algılanan ayrımcılık ve içselleştirme bozuklukları ilişkisinde benlik saygısının aracı rol oynadığı saptanmıştır (Schmitt ve ark. 2014). Benzer bir şekilde ayrımcılık algısı benlik saygısı ile olumsuz yönde ilişkili bulunmuş (Bourguignon ve ark. 2006), benlik saygısı depresif belirtilere yönelik aracı rol oynamıştır (Bolognini ve ark. 1996). Ergenlik döneminde algılanan ayrımcılığın düşük benlik saygısını ve yüksek majör depresif bozukluk sıklığını doğrudan yordadığı belirtilmektedir (Greene ve ark. 2006, Zeiders ve ark. 2012). Sonuçta algılanan ayrımcılık ile içselleştirme bozuklukları ilişkisinde benlik saygısının kritik rolü bulunmaktadır. Ancak algılanan ayrımcılığın benlik saygısı üzerinde doğrudan olumsuz etkileri de dikkate alınmalıdır. Yüksek benlik saygısına sahip göçmen ergenlerin içselleştirme bozukluklarından daha az etkilenebildiği göz önünde bulundurulduğunda; benlik saygısını geliştiren ve güçlendiren stratejilerin geliştirilmesi de önem arz etmektedir.

Ailecilik, geniş aileyi baz alan bir biçimde aileye bağlılık sadakatinin güçlü olması olarak tanımlanmaktadır (Cauce ve Domenech-Rodriguez 2000, Smokowski ve Bacallao 2007, Smokowski ve ark. 2007). Yapılan çalışmalarda güçlü aile sadakatinin oynadığı rol karmaşık gözükmemektedir. Örneğin yapılan bir araştırmada, algılanan ayrımcılık ile içselleştirme bozuklukları ilişkisinde aileciliğin rolü kültürleşme-stres bağlamında değerlendirilmiştir (Gil, ve ark. 2000). Gil ve arkadaşları (2000), göçmen ergenlerde ailecilik ile kültürleşme stresi arasında güçlü olumsuz yönde ilişki tespit etmişlerdir. Yani bu çalışmada aile sadakatinin gençlerin yaşadıkları kültürleşme stresini veya zorluklarını azalttığı gözlenmiştir. Bununla birlikte, bu sonuç yapılan bir diğer araştırmanın bulguları ile çelişmektedir. Yüksek aile sadakatinin göçmen gençlerin yeni akran çevrelerine erişimini kısıtlayarak kültürleşme stresini artırdığı öne sürülmektedir (Gil ve ark. 1994). Aileciliğin kültürleşme, ayrımcılık algısı ve içselleştirme bozukluklarına yönelik etkileri farklı etnik, kültürel azınlık gruplarında değerlendirilmelidir.

Gözden geçirilen çalışmalarda temel sınırlılıklar çalışmaların karşılaştırmalı dizaynında, ölçeklerin dil ve kültür bakımından uyumunda, farklı yaş gruplarının dahil edilmesinde, örneklem büyüklüğünde ve sonuçların genellenebilmesinde eksiklikler veya yetersizliklerdir. Bununla birlikte, bu derlemede yer alan çalışmaların büyük çoğunluğu kesitsel tasarıma sahiptir. Bu durum, değişkenler arasındaki ilişkilerin yalnızca eşzamanlı olarak değerlendirilebilmesine olanak tanımakta; ancak nedensel yönelim, zamansal sıralama ve uzun vadeli etkiler hakkında çıkarım yapılmasına izin vermemektedir. Yani kesitsel desenler, algılanan ayrımcılığın psikopatolojilere yol açtığı değerlendirmesinin yanı sıra psikiyatrik belirtileri olan gençlerin ayrımcılığı daha fazla algıladıkları yorumuna da imkan sağlamaktadır.

Çalışmaların karşılaştırmalı dizayn sınırlılığı, yapılan beş karşılaştırmalı kohort çalışmasının hiçbirinde yerel kültürden aynı yaşta karşılaştırmalı grup alınmamış olmasıdır. Yapılan çalışmaların çoğunda göçmen gençlerin kendi yaş gruplarından göçmen ergenlerle karşılaştırılarak değerlendirilmesi, örneklemin göç edilen ülkedeki gençleri kapsamaması nedeniyle çalışmanın sonuçlarının genellenebilirliğini ve gücünü olumsuz etkileyerek yanlışlık hatasına yol açabilmektedir (Beiser ve ark. 2012). Yapılan sınırlı karşılaştırmalı çalışmada örneklem büyüklükleri farklı gelişimsel dönemleri değerlendirmede yetersiz kalabilmekte ve kültürel uyum gözetmeyen ölçeklerle değerlendirme yapılabilmektedir (Beiser ve ark. 2012). Sonuçta

göçmen gençlerin ülkeye göç etme zamanlarını da gözetererek geldikleri toplumda yaşayan yerel ve azınlık kendi yaş gruplarından ergenler ile karşılaştırılması, gençlerin içindeki bulundukları bağlamı ve ergenliğin farklı gelişimsel dönemlerini dikkate alarak gruplar arasındaki farkların değerlendirilmesi, sadece genel ortalamaya göre sonuçların yorumlanmaması önem arz etmektedir.

Yapılan çalışmalarda kullanılan ölçme araçlarının dili ve kültürel uyumu bir diğer sınırlılık kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır. Geisinger (1994)'e göre düşük nüfuslu azınlık grupları ile çalışıldığında mevcut ölçüm araçlarının kültürel uyumu yetersiz kalmaktadır. Bununla birlikte dahil edilen çalışmalardan sadece altısında (Jasinskaja-Lahti ve Liebkind 2001, Slonim-Nevo ve ark. 2009, Ayon ve ark. 2010, Kim ve ark. 2011, Basanez ve ark. 2013, Knauss ve ark. 2015) kültürel uyumlu, geçerli ve güvenilir ölçme araçları kullanılmıştır. Bu durum göçmen ergenler sadece dil bakımından değil kültürel arka plan bakımından da yerli ergenlerden farklılaştığından tartışma yaratmaktadır. Yerel ve göçmen ergenlerin dillerinde geçerli ve güvenilir, göçmen ergenlerin kültürel farklılıklarını ve hassasiyetlerini gözeten yani kültürlerine uyumlu ölçeklerin yapılan çalışmalarda kullanılması önem arz etmektedir (Geisinger 1994). Bununla birlikte kültürlerarası farklılıklar, kullanılan ölçeğin sorguladığı psikolojik belirtinin her iki kültür için de aynı biçimde algılanıp algılanmadığının veya aynı psikolojik belirti yapısını temsil edip etmediklerinin de netleştirilmesini gerektirmektedir.

Yapılan çalışmaların sonuçlarının genellenebilirliğindeki temel eksiklik, çalışmaların çoğunluğunun ABD'ye göç eden Latin Amerikalı ergenler ile gerçekleştirilmesidir. Bilindiği üzere en yakın tarihli ve en büyük göç/mülteci krizi 2011 yılında başlamış (UNHCR 2017), Orta Doğu ülkelerinden (çoğunluğu Suriye, Afganistan ve İran) çevre ülkelere ve batı ülkelerine doğru dalgalar halinde sürmüştür (World Bank 2017). Gözden geçirme çalışmamızda sadece bir araştırma Suriyeli göçmen ergenler ile gerçekleştirilmiştir (Ergin 2021). Bu çalışma Türkiye'de gerçekleştirilmiştir. Ülkemizde en az üç milyon Suriyeli ve diğer ülkelerden mülteci bulunmaktadır (General Directorate of Migration Management 2023). Bu sayının yarıya yakını çocuk ve ergenlerden oluşmaktadır. Böylesi geniş bir toplulukta, algılanan ayrımcılık ile içselleştirme bozuklukları ilişkilerinin geniş örneklerle araştırılmaması önemli bir eksikliktir. İleride gerçekleştirilecek çalışmalarda Orta Doğu ülkelerinden gelen göçmenlerin ana odak noktası olması gerekmektedir.

Alan yazında göçmen gençlerin ayrımcılık algıları, genellikle içselleştirme belirtileriyle değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, belirgin psikopatoloji belirtileri gözlenmeyen görece sağlam göçmen gençlerin psikolojik iyi oluş hallerini destekleyen olumlu faktörleri odak noktası haline getiren çalışmaların sayısı son yıllarda artmaktadır (Keyes 2000, Hodes ve ark. 2001, Beiser ve ark. 2012). Bu araştırmacılar göçmen, mülteci ergenler de dahil olmak üzere tüm yaş gruplarındaki göçmenlerin sosyal stresörlerle ve travmatik yaşantılarla başa çıkma mekanizmalarındaki psikolojik dayanıklılığı destekleyen faktörleri incelemektedirler (Sharon ve ark. 2009, Vaage ve ark. 2010). Yani ayrımcılık algısının psikopatoloji belirtileriyle olan birlikteliğinin yanı sıra sosyal uyum, akademik başarı, karakter özellikleri ve kişilerarası yetkinlik özellikleri gibi olumlu kişisel başarı ve kişilerarası ilişkisel süreçleri gözetererek değerlendirilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Bu gözden geçirme çalışmasının bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Bu derlemede yer alan çalışmalar, örneklem büyüklükleri, yaş aralıkları, kültürel bağlamları ve kullanılan ölçüm araçları bakımından yüksek düzeyde metodolojik heterojenlik göstermektedir. Bu çeşitlilik nedeniyle, çalışmaların bulguları yalnızca betimsel olarak sunulmuş ve meta-analitik istatistiksel yöntemler uygulanmamıştır. Bu durum, elde edilen sonuçların niceliksel olarak genellenebilirliğini sınırlamakla birlikte, mevcut bulguların niteliksel örüntülerini ortaya koyma açısından değerli bilgiler sağlamaktadır. Bununla birlikte, dışlama ölçütlerinde algılanan ayrımcılık bağımlı değişken olarak ölçüldüğü çalışmalar değerlendirilmemiştir. Algılanan ayrımcılığı etkileyen faktörlerin de detaylı bir şekilde gözden geçirilmesiyle çalışmamızın sonuçları belirginleşecektir. Ayrıca bu gözden geçirmede kırsalda yaşama gibi özellikli grupları veya cinsel yönelim gibi başka sebeplerden dolayı zorbalığa uğrayan gençleri araştıran çalışmalar yer almamaktadır. Bu da gözden geçirmenin sonuçlarının genellenebilirliğini olumsuz etkileyebilir. Çalışmamızda göçmen/mülteci olma durumuna yönelik algılanan ayrımcılıkla ilişkili araştırmaların sonuçlarına odaklanılmıştır. Ayrıca sistematik gözden geçirmenin zaman sınırı, çalışmanın sadece bir gözden geçirmeci tarafından yapılması, bu gözden geçirmecinin araştırmacının tüm süreci içerisinde olması, muhtemel yanlılık yaratabilecek sınırlılıklardır. Birden fazla araştırmacının dahil olduğu gözden geçirme süreci çalışmanın sonuçlarının güvenilirliğini artıracaktır.

Daha önce değindiğimiz üzere hem göçmen hem de yerli gençleri kapsayan karşılaştırmalı ve boylamsal çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır. Ayrıca yapılacak çalışmalarda kültürel olarak uyumlu, geçerli ve güvenilir ölçme araçların kullanılması uygun olacaktır. Böylelikle araştırmacılar daha doğru sonuçlara ulaşabilecek ve ölçeklerin göçmen ve yerel gençlerin kültürlerinde aynı yapıyı değerlendirdiğini garanti edebileceklerdir (Geisinger 1994).

Bununla birlikte, algılanan ayrımcılık araştırmalarında Orta Doğu ülkelerinden gelen göçmen/mülteci gençlerle yapılacak çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır. Göç eden popülasyonun ve göç edilen ülkenin farklı özellikler sergilediği çalışmaların sonuçlarını farklı bağlamlara uyarlamaya çalışmak anlamlı olmamaktadır. Türkiye’de başta Suriyeli genç mülteciler olmak üzere diğer ülkelerden de göçle gelen ergenlerin yoğun olarak yaşadığı bilinmektedir. UNHCR (2017), Suriyeli göçmenlerin son on yıldır en fazla artan göçmen/mülteci popülasyonu olduğunu belirlemektedir. Suriyeli göçmenler savaş travması, travmatik kayıp, aileden veya yaşadıkları çevreden uzaklaşma gibi göç öncesi veya göç sırasındaki stresörler ve göç sonrasında yaşanabilen ayrımcılık gibi stresörler nedeniyle olası psikopatolojiler açısından incinebilir durumdadırlar (Yetim 2022, 2024). Son olarak Antonovsky’nin (2002) ifade ettiği üzere olumsuz süreçler veya travmatik yaşantılarla başa çıkma becerileri önem arz etmektedir. Bu nedenle gelecekteki araştırmalarda gençlerin başa çıkma stratejilerine ve baş etme süreçlerini destekleyici faktörlere de odaklanılması gerekmektedir.

Bu konuda ilk öneri göçmen ergenlerin depresyon ve anksiyete bozuklukları gibi içselleştirme belirtilerine yönelik algılanan ayrımcılığın etkisinin yapılan değerlendirmelerde, farmakoterapi ve psikoterapi süreçlerinde sorgulanması gerektiğidir. Ruh sağlığı profesyonellerinin gençlerde algılanan ayrımcılığın etkilerini değerlendirirken aile desteği, geleneksel aile değerlerine bağlılık, transkültürel ve etnik kimlik, kültürleşme ve başa çıkma stilleri, yaş, sosyoekonomik statü gibi faktörlerin etkilerini de göz önünde bulundurmaları önem arz etmektedir. Bu koruyucu faktörler, okul temelli ruh sağlığı programlarında ve aile danışmanlığı hizmetlerinde ayrımcılığa maruz kalmanın olumsuz etkilerini azaltmayı hedefleyen psiko-eğitsel müdahalelerin geliştirilmesine katkı sağlayabilir. Bununla birlikte Türkiye’de yaşayan göçmen gençlerde olumlu gelişim ve değişime fırsat sağlayan koruyucu veya destekleyici faktörlerin belirlenmesi gerekmektedir. Toplumsal düzeyde ise etnik, kültürel ayrımcılığın açık veya örtük biçimlerini azaltmak için kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum örgütleri gibi paydaşları içeren geniş topluluk katılımlarıyla geliştirilecek politika ve stratejilere ihtiyaç bulunmaktadır. Böylelikle yerel ve göçmen gençleri ve ailelerini içeren ayrımcılığın olumsuz psikolojik etkileri hakkında farkındalık geliştirilmesine yönelik bilgilendirici psikoeğitim toplantıları düzenlenebilir. Ayrıca okullardaki rehberlik öğretmenlerinin, yerel ve göçmen gençlerin katılımıyla oluşturulacak grup eğitimleriyle, ayrımcılık sonrası yaygın olarak gözlenebilen içselleştirme bozukluklarının erken tespit edilmesi ve müdahalesine yönelik okul temelli stratejilerin geliştirilmesi de fayda sağlayacaktır. Göçmen ergenler için algılanan ayrımcılığın olumsuz etkilerinin en aza indirildiği güvenli çevreler inşa edilmelidir.

Sonuç

Bu sistematik gözden geçirme Türkiye, ABD, Avustralya, Kanada ve Avrupa ülkelerinde yaşayan göçmen ergenlerde algılanan ayrımcılığın içselleştirme bozukluklarına yönelik sonuçlarını tanımlamakta ve tartışmaktadır. Seçilen 28 çalışmanın analizi, algılanan ayrımcılığın göçmen ergenlerin içselleştirme belirtileri üzerinde anlamlı etkisinin olduğunu göstermiş; algılanan ayrımcılığın majör depresif bozukluk, anksiyete bozuklukları, psikosomatizasyon, travma sonrası stres bozukluğu ve obsesif kompulsif bozukluk görülme sıklığını artırdığını ortaya koymuştur. Ayrıca yapılan çalışmaların sonuçları algılanan ayrımcılık ile içselleştirme bozuklukları ilişkisini düzenleyen veya aracılık eden değişkenlerin olduğunu göstermektedir. Algılanan ayrımcılık ile içselleştirme belirtileri ilişkisine; benlik saygısı, sosyoekonomik sınıf ve statü, ailecilik, yaşanan ayrımcılık olaylarının ruminasyonu olumlu veya olumsuz yönde aracılık eden önemli değişkenlerdir. Bununla birlikte algılanan ayrımcılık ile içselleştirme belirtileri ilişkisine; transkültürel ve etnik kimlik, başa çıkma stratejileri, aile desteği, geleneksel aile değerlerine bağlılık, kültürleşme, yaş ve sosyoekonomik sınıf ve statü olumlu veya olumsuz yönde anlamlı düzenleyici etki gösteren değişkenlerdir.

Kaynaklar

- Adadeji A, Bullinger M (2019) Subjective integration and quality of life of Sub-Saharan African migrants in Germany. *Public Health*, 174:133-144.
- Alegria M, Canino G, Shrout PE, Woo M, Duan N, Vila D, et al. (2008) Prevalence of mental illness in immigrant and non-immigrant U.S. Latino groups. *Am J Psychiatry*, 165:359-369.
- Alegria M, Cruz-Gonzalez M, Yip T, Wang L, Park IJK, Fukuda M, et al. (2024) Yearly and daily discrimination-related stressors and Mexican youth's mental health and sleep: Insights from the first wave of a three-wave family study. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*, 63:1134-1148.
- Antonovsky A (2002) Unraveling the mystery of health: how people manage stress and stay well. In *The Health Psychology Reader* (Ed DF Marks):127-139. London, Sage.
- Ayon C, Marsiglia FF, Bermudez-Parsai M (2010) Latino family mental health: exploring the role of discrimination and familismo. *J Community Psychol*, 38:742-756.
- Baron RM, Kenny DA (1986) The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: conceptual, strategic, and statistical considerations. *J Pers Soc Psychol*, 51:1173-1182.
- Basanez T, Unger JB, Soto D, Crano W, Baezconde-Garbanati L (2013) Perceived discrimination as a risk factor for depressive symptoms and substance use among Hispanic adolescents in Los Angeles. *Ethn Health*, 18:244-261.
- Beiser M, Taa B, Fenta-Wube H, Baheretibeb Y, Pain C, Araya M (2012) A comparison of levels and predictors of emotional problems among preadolescent Ethiopians in Addis Ababa, Ethiopia, and Toronto, Canada. *Transcult Psychiatry*, 49:651-677.
- Benner AD, Wang Y, Shen Y, Boyle AE, Polk R, Cheng YP (2018) Racial/ethnic discrimination and well-being during adolescence: a meta-analytic review. *Am Psychol*, 73:855-883.
- Bennett M, Roche KM, Huebner DM, Lambert SF (2020) School discrimination and changes in Latinx adolescents' internalizing and externalizing symptoms. *J Youth Adolesc*, 49:2020-2033.
- Bennett M, Roche KM, Huebner DM, Lambert SF (2024) Peer discrimination, deviant peer affiliation, and Latino/a adolescent internalizing and externalizing symptoms: a prospective study. *J Clin Child Adolesc Psychol*, 53:652-668.
- Bhugra D, Becker MA (2005) Migration, cultural bereavement and cultural identity. *World Psychiatry*, 4:18-24.
- Bilgin I (2017) The consequences of perceived discrimination on internalization mental health outcomes for immigrant adolescents in OECD countries: a systematic literature review (Master's thesis). Jönköping, Jönköping University.
- Bolognini M, Plancherel B, Bettschart W, Halfon O (1996) Self-esteem and mental health in early adolescence: development and gender differences. *J Adolesc*, 19:233-245.
- Bourguignon D, Seron E, Yzerbyt V, Herman G (2006) Perceived group and personal discrimination: differential effects on personal self-esteem. *Eur J Soc Psychol*, 36: 773-789.
- Branscombe NR, Schmitt MT, Harvey RD (1999) Perceiving pervasive discrimination among African Americans: Implications for group identification and well-being. *J Pers Soc Psychol*, 77:135-149.
- Brittian AS, Toomey RB, Gonzales NA, Dumka LE (2013) Perceived discrimination, coping strategies, and Mexican origin adolescents' internalizing and externalizing behaviors: examining the moderating role of gender and cultural orientation. *Appl Dev Sci*, 17:4-19.
- Brody GH, Chen YF, Murry VM, Ge X, Simons RL, Gibbons FX, et al. (2006) Perceived discrimination and the adjustment of African American youths: a five-year longitudinal analysis with contextual moderation effects. *Child Dev*, 77:1170-1189.
- Brown CS (2015) *The Educational, Psychological, and Social Impact of Discrimination on Immigrant Child*. Washington DC, The Immigration Policy Institute.
- Brown CS (2017) *Discrimination in Childhood and Adolescence: A Developmental Intergroup Approach*. New York, Routledge.
- Brown CS, Bigler RS (2005) Children's perceptions of discrimination: a developmental model. *Child Dev*, 76:533-553.
- Brown CS, Chu H (2012) Discrimination, ethnic identity, and academic outcomes of Mexican immigrant children: the importance of school context. *Child Dev*, 83:1477-1485.
- Canino IA, Spurlack J (2000) *Culturally Diverse Children and Adolescents: Assessment, Diagnosis, and Treatment*. 2nd edition. New York, Guilford Press.
- Cauce AM, Domenech-Rodriguez M (2000) Latino families: myths and realities. In *Latino children and families in the United States* (Eds JM Contreras, KA Kerns, AM Neal-Barnett):3-25. Westport (CT), Praeger.
- Christophe NK, Stein GL, Martin Romero MY, Chan M, Jensen M, Gonzalez LM, et al. (2019) Coping and culture: the protective effects of shift-&-persist and ethnic-racial identity on depressive symptoms in Latinx youth. *J Youth Adolesc*, 48:1592-1604.
- Cristini F, Scacchi L, Perkins DD, Santinello M, Vieno A (2011) The influence of discrimination on immigrant adolescents' depressive symptoms: what buffers its detrimental effects? *Psychosoc Interv*, 20:243-253.
- Crosby F (1984). The denial of personal discrimination. *Am Behav Sci*, 27:371-386.

- Dahl RE, Allen NB, Wilbrecht L, Suleiman AB (2018) Importance of investing in adolescence from a developmental science perspective. *Nature*, 554:441-450.
- De Haas H (2008) International migration, remittances and development: myths and facts. *Third World Q*, 26:1269-1284.
- Dovidio JF, Hewstone M, Glick P, Esses VM (2010) Prejudice, stereotyping and discrimination. In *The SAGE Handbook of Prejudice, Stereotyping and Discrimination* (Eds JF Dovidio, M Hewstone, P Glick, VM Esses):3-28. London, Sage.
- Eccleston CP, Major BN (2006) Attributions to discrimination and self-esteem: the role of group identification and appraisals. *Group Processes Interg*, 9:147-162.
- Edwards LM, Romero AJ (2008) Coping with discrimination among Mexican descent adolescents. *Hisp J Behav Sci*, 30:24-39.
- Ellis BH, MacDonald HZ, Klunk-Gillis J, Lincoln A, Strunin L, Cabral HJ (2010) Discrimination and mental health among Somali refugee adolescents: the role of acculturation and gender. *Am J Orthopsychiatry*, 80:564-575.
- Ellis BH, Sideridis G, Davis SH, Cardeli E, Abdi SM, Lincoln AK (2022) Discrimination and mental health of Somali immigrants in North America: a longitudinal study from 2013 to 2019. *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol*, 57:1049-1059.
- Ergin DA (2021) The effects of perceived discrimination, social support and ethnic identity on mental health of immigrant adolescents. *Scand J Child Adolesc Psychiatr Psychol*, 9:127-136.
- Erikson EH (1968) *Identity: Youth and Crisis*. New York, NY, WW Norton.
- Espinosa A (2021) Discrimination, self-Esteem, and mental health across ethnic groups of second-generation immigrant adolescents. *J Racial Ethn Health Disparities*, 8:1539-1550.
- Fantino AM, Colak A (2001) Refugee children in Canada: Searching for identity. *Child Welfare*, 80:587-596.
- Feagin JR, Imani N (1994) Racial barriers to African American entrepreneurship: An exploratory study. *Soc Probl*, 41:562-584.
- Feldman SS, Mont-Reynaud R, Rosenthal DA (1992) When East moves West: The acculturation of values of Chinese adolescents in the US and Australia. *J Res Adolesc*, 2:147-173.
- Forster M, Grigsby T, Rogers C, Unger J, Alvarado S, Rainisch B, et al. (2022) Perceived discrimination, coping styles, and internalizing symptoms among a community sample of Hispanic and Somali Adolescents. *J Adolesc Health*, 70:488-495.
- Garcia Coll C, Lamberty G, Jenkins R, McAdoo HP, Crnic K, Wasik BH (1996) An integrative model for the study of developmental competencies in minority children. *Child Dev*, 67:1891-1914.
- Geisinger KF (1994) Cross-cultural normative assessment: Translation and adaptation issues influencing the normative interpretation of assessment instruments. *Psychol Assess*, 6:304-312.
- Gil AG, Vega WA (1996) Two different worlds: Acculturation stress and adaptation among Cuban and Nicaraguan families. *J Soc Pers Relatsh*, 13:435-456.
- Gil AG, Vega WA, Dimas JM (1994) Acculturative stress and personal adjustment among Hispanic adolescent boys. *J Community Psychol*, 22:43-54.
- Gil AG, Wagner EF, Vega WA (2000) Acculturation, familism and alcohol use among Latino adolescent males: Longitudinal relations. *J Community Psychol*, 28:443-458.
- General Directorate of Migration Management (2023) Annual report. T.C. Ministry of Interior, Directorate General of Migration Management, Ankara. Available from: <https://en.goc.gov.tr/temporary-protection27> (Accessed 11.11.2024).
- Greene ML, Way N, Pahl K (2006) Trajectories of perceived adult and peer discrimination among Black, Latino, and Asian American adolescents: Patterns and psychological correlates. *Dev Psychol*, 42:218-236.
- Han Y (2014) Differential size of the discrimination-depression relationship among adolescents of foreign-born parents in the US. *Child Youth Care For*, 43:763-781.
- Hodes M, MacDonald BK, Mummery CJ, Heaney D (2001) Health needs of asylum seekers and refugees. *BMJ*, 323:229.
- Hudson DL, Bullard KM, Neighbors HW, Geronimus AT, Yang J, Jackson JS (2012) Are benefits conferred with greater socioeconomic position undermined by racial discrimination among African American men? *J Men's Health*, 9:127-136.
- Jasinskaja-Lahti I (2000) Psychological acculturation and adaptation among Russian-speaking immigrant adolescents in Finland (Doctoral dissertation). Helsinki, University of Helsinki.
- Jasinskaja-Lahti I, Liebkind K (2001) Perceived discrimination and psychological adjustment among Russian-speaking immigrant adolescents in Finland. *Int J Psychol*, 36:174-185.
- Keyes EF (2000) Mental health status in refugees: an integrative review of current research. *Issues Ment Health Nurs*, 21:397-410.
- Kienzler H, Wenzel T, Shaini M (2019) Vulnerability and psychosocial health experienced by repatriated children in Kosovo. *Transcult Psychiatry*, 56:267-286.
- Kim SY, Wang Y, Deng S, Alvarez R, Li J (2011) Accent, perpetual foreigner stereotype, and perceived discrimination as indirect links between English proficiency and depressive symptoms in Chinese American adolescents. *Dev Psychol*, 47:289-301.
- Knauss MA, Günther K, Belardi S, Morley P, von Lersner U (2015) The impact of perceived ethnic discrimination on mental health depends on transcultural identity: evidence for a moderator effect. *BMC Psychol*, 3:30.

- Krieger N, Sidney S (1996) Racial discrimination and blood pressure: The CARDIA Study of young black and white adults. *Am J Public Health*, 86:1370-1378.
- Krueger PM, Chang VW (2008) Being poor and coping with stress: health behaviors and the risk of death. *Am J Public Health*, 98:889-896.
- Lazarus RS, Folkman S. (1984) *Stress, Appraisal, and Coping*. New York, Springer.
- Leventhal AM, Cho J, Andrabi N, Barrington-Trimis J (2018) Association of reported concern about increasing societal discrimination with adverse behavioral health outcomes in late adolescence. *JAMA Pediatr*, 172:924-933.
- Liebkind K, Jasinskaja-Lahti I (2000) Acculturation and psychological well-being among immigrant adolescents in Finland: a comparative study of adolescents from different cultural backgrounds. *J Adolesc Res*, 15:446-469.
- Lo CC, Hopson LM, Simpson GM, Cheng TC (2017) Racial/Ethnic differences in emotional health: a longitudinal study of immigrants' adolescent children. *Community Ment Health J*, 53:92-101.
- Major B, Quinton WJ, McCoy SK (2002) Antecedents and consequences of attributions to discrimination: theoretical and empirical advances. *Adv Exp Soc Psychol*, 34:251-330.
- Markowitz F (1994). Family dynamics and the teenage immigrant: creating the self through the parents' image. *Adolesc*, 29:151-161.
- McAdams DP (2018) Narrative identity: what is it? what does it do? how do you measure it? *Imagin Cogn Pers*, 37:359-372.
- Mesch GS, Turjeman H, Fishman G (2008) Perceived discrimination and the well-being of immigrant adolescents. *J Youth Adolesc*, 37:592-604.
- Metzner F, Adedeji A, Wichmann ML, Zaheer Z, Schneider L, Schlachzig L, et al. (2022) Experiences of discrimination and everyday racism among children and adolescents with an immigrant background - Results of a systematic literature review on the impact of discrimination on the developmental outcomes of minors worldwide. *Front Psychol*, 13:805941.
- Müller LRF, Büter KP, Rosner R, Unterhitzberger J (2019) Mental health and associated stress factors in accompanied and unaccompanied refugee minors resettled in Germany: a cross-sectional study. *Child Adolesc Psychiatry Ment Health*, 13:8.
- Nguyen HH (2006) Acculturation in the United States. In *The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology* (Eds DL Sam, JW Berry):311-330. Cambridge, Cambridge University Press.
- Operario D, Fiske ST (2001) Ethnic identity moderates perceptions of prejudice: judgments of personal versus group discrimination and subtle versus blatant bias. *Pers Soc Psychol Bull*, 27:550-561.
- Oppedal B, Røysamb E, Sam DL (2004) The effect of acculturation and social support on change in mental health among young immigrants. *Int J Behav Dev*, 28:481-494.
- Oxman-Martinez J, Rummens AJ, Moreau J, Choi YR, Beiser M, Ogilvie L, et al. (2012) Perceived ethnic discrimination and social exclusion: newcomer immigrant children in Canada. *Am J Orthopsychiatry*, 82:376-388.
- Pak AW, Dion KL, Dion KK (1991) Social psychological correlates of experienced discrimination: test of the double jeopardy hypothesis. *Int J Intercult Relat*, 15:243-254.
- Paradies YA (2006) A systematic review of empirical research on self-reported racism and health. *Int J Epidemiol*, 35:888-901.
- Park C, Edberg M, Bang JY, Long AY (2024) Mixed methods study protocol: language identity, discrimination, and mental health among multilingual 1.5 generation Asian/Asian American immigrant young adults. *Int J Environ Res Public Health*, 21:1311.
- Pascoe EA, Smart Richman L (2009) Perceived discrimination and health: a meta-analytic review. *Psychol Bull*, 135:531-554.
- Patel SG, Tabb KM, Strambler MJ, Eltareb F (2015) Newcomer immigrant adolescents and ambiguous discrimination: the role of cognitive appraisal. *J Adolesc Res*, 30:7-30.
- Phinney JS, Madden T, Santos LJ (1998) Psychological variables as predictors of perceived ethnic discrimination among minority and immigrant adolescents. *J Appl Soc Psychol*, 28:937-953.
- Pieterse JN (1994) Globalisation as hybridisation. *Int Sociol*, 9:161-184.
- Postmes T, Branscombe NR, Spears R, Young H (1999) Comparative processes in personal and group judgments: resolving the discrepancy. *J Pers Soc Psychol*, 76:320-338.
- Qin-Hilliard DB (2003) Gendered expectations and gendered experiences: Immigrant students' adaptation in schools. *New Dir Youth Dev*, 100:91-109.
- Quintana SM (2007) Racial and ethnic identity: Developmental perspectives and research. *J Couns Psychol*, 54:259-270.
- Rios-Salas V, Larson A (2015) Perceived discrimination, socioeconomic status, and mental health among Latino adolescents in US immigrant families. *Child Youth Serv Rev*, 56:116-125.
- Rivas-Drake D, Hughes D, Way N (2008) A closer look at peer discrimination, ethnic identity, and psychological well-being among urban Chinese American sixth graders. *J Youth Adolesc*, 37:12-21.
- Rogers-Sirin L, Gupta T (2012) Cultural identity and mental health: differing trajectories among Asian and Latino youth. *J Couns Psychol*, 59:555-566.
- Rogne AF, Pedersen W, Bakken A (2019) Immigration and the decline in adolescent binge drinking. *Drug Alcohol Depend*, 120:35-43.

- Rong XL, Brown F (2002) Editorial: Immigration and urban education in the new millennium: the diversity and the challenges. *Educ Urban Soc*, 34:123-133.
- Rowe W, Schelling V (1991) *Memory and Modernity, Popular Culture in Latin America*. London, Verso.
- Rotherham MJ, Phinney JS (1987) *Children's Ethnic Socialization: Definitions and Perspectives*. Newbury Park, CA, Sage.
- Sam DL (1995) Acculturation attitudes among young immigrants as a function of perceived parental attitudes toward cultural change. *J Early Adolesc*, 15:238-258.
- Sandhu DA, Asrabadi BR (1994) Development of an acculturative stress scale for international students: preliminary findings. *Psychol Rep*, 75:435-448.
- Schapendonk J (2012) Turbulent trajectories: African migrants on their way to the European Union. *Societies (Basel)*, 2(2):27-41.
- Schmitt MT, Branscombe NR (2002) The meaning and consequences of perceived discrimination in disadvantaged and privileged social groups. *Eur Rev Soc Psychol*, 12:167-199.
- Schmitt MT, Branscombe NR, Postmes T (2003) Women's emotional responses to the pervasiveness of gender discrimination. *Eur J Soc Psychol*, 33:297-312.
- Schmitt MT, Branscombe NR, Postmes T, Garcia A (2014) The consequences of perceived discrimination for psychological well-being: a meta-analytic review. *Psychol Bull*, 140:921-948.
- Sellers RM, Shelton JN (2003) The role of racial identity in perceived racial discrimination. *J Pers Soc Psychol*, 84:1079-1092.
- Sharon A, Levav I, Brodsky J, Shemesh AA, Kohn R (2009) Psychiatric disorders and other health dimensions among Holocaust survivors 6 decades later. *Br J Psychiatry*, 195:331-335.
- Sirin SR, Ryce P, Gupta T, Rogers-Sirin L (2013) The role of acculturative stress on mental health symptoms for immigrant adolescents: a longitudinal investigation. *Dev Psychol*, 49:736-748.
- Slonim-Nevo V, Mirsky J, Rubinstein L, Nauck B (2009) The impact of familial and environmental factors on the adjustment of immigrants: a longitudinal study. *J Fam Issues*, 30:92-123.
- Smith TB, Silva L (2011) Ethnic identity and personal well-being of people of color: a meta-analysis. *J Couns Psychol*, 58:42-60.
- Smokowski PR, Bacallao ML (2007) Acculturation, internalizing mental health symptoms, and self-esteem: cultural experiences of Latino adolescents in North Carolina. *Child Psychiatry Hum Dev*, 37:273-292.
- Smokowski PR, Chapman MV, Bacallao ML (2007) Acculturation risk and protective factors and mental health symptoms in immigrant Latino adolescents. *J Hum Behav Soc Environ*, 16:33-55.
- Suh HN, Park S, Hsu LC (2025) Somatic symptoms, perceived discrimination, and depressive symptoms across social class among Asian American college students: a moderated mediation model. *Asian Am J Psychol*, 16:110-118.
- Syed M, Azmitia M (2010) Narrative and ethnic identity exploration: a longitudinal account of emerging adults' ethnicity-related experiences. *Dev Psychol*, 46:208-219.
- World Bank (2017) Refugee population by country or territory of asylum. http://data.worldbank.org/indicator/SM.POP.REFG?end=2015&locations=OE&start=2010&year_low_desc=true (Accessed 2.12.2024).
- Tummala-Narra P, Claudius M (2013) Perceived discrimination and depressive symptoms among immigrant-origin adolescents. *Cultur Divers Ethnic Minor Psychol*, 19:257-269.
- Tummala-Narra P, Inman AG, Ettigi SP (2011) Asian Indians' responses to discrimination: a mixed-method examination of identity, coping, and self-esteem. *Asian Am J Psychol*, 2:205-218.
- Umana-Taylor AJ, Vargas-Chanes D, Garcia CD, Gonzales-Backen M (2008) A longitudinal examination of Latino adolescents' ethnic identity, coping with discrimination, and self-esteem. *J Early Adolesc*, 28:16-50.
- UNHCR (2017) Europe. The UN Refugee Agency. <http://www.unhcr.org/europe.html> (Accessed 2.12.2024).
- Vaage AB, Thomsen PH, Silove D, Wentzel-Larsen T, Ta TV, Hauff E (2010). Long-term mental health status of Vietnamese refugees in the aftermath of trauma. *Br J Psychiatry*, 196:122-125.
- Vedder PH, van Geel M (2012) Immigrant youth and discrimination. In *The Oxford Handbook of Immigrant and Refugee Children and Families* (Ed CG Coll):419-433. New York, Oxford University Press.
- WHO (2017) Adolescent development. Maternal, new-born, child and adolescent health. http://www.who.int/maternal_child_adolescent/topics/adolescence/dev/en (Accessed 5.12.2024).
- Williams DR, Neighbors HW, Jackson JS (2003) Racial/ethnic discrimination and health: findings from community studies. *Am J Public Health*, 93:200-208.
- Yan J, Jelsma E, Wang Y, Zhang Y, Zhao Z, Cham H, et al. (2024) Racial-ethnic discrimination and early adolescents' behavioral problems: the protective role of parental warmth. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*, 64:249-261.
- Yetim O (2022) Examining the relationships between stressful life event, resilience, self-esteem, trauma, and psychiatric symptoms in Syrian migrant adolescents living in Turkey. *Int J Adolesc Youth*, 27:221-234.

Yetim O (2024) Effects of Acculturation and Ethnic Identity on Migrant Adolescent Mental Health. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 16:628-643.

Yoo HC, Lee RM (2009) Does ethnic identity buffer or exacerbate the effects of frequent racial discrimination on situational well-being of Asian Americans? *J Couns Psychol*, 55:63-74.

Zeiders KH, Umaña-Taylor AJ, Derlan CL (2012) Trajectories of depressive symptoms and self-esteem in Latino youths: examining the role of gender and perceived discrimination. *Dev Psychol*, 49:951-963.

Yazarların Katkıları: Çalışmaya önemli bir bilimsel katkı sağlandığı ve makalenin hazırlanmasında veya gözden geçirilmesinde yardımcı olduğu tüm yazar(lar) tarafından beyan edilmiştir.

Danışman Değerlendirmesi: Dış bağımsız

Etik Onay: Bu çalışma bir derleme yazısı olduğu için etik onaya gerek yoktur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Finansal Destek: Bu çalışma için finansal destek alındığı beyan edilmemiştir.

Authors Contributions: The author(s) have declared that they have made a significant scientific contribution to the study and have assisted in the preparation or revision of the manuscript

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Ethical Approval: This review study does not require ethical clearance.

Conflict of Interest: No conflict of interest was declared.

Financial Disclosure: No financial support was declared for this study.